

ÖSTERSUNDS
KOMMUN
STAAREN TJELTE

Bakgrundsrapport till Strategi Utveckling Torvalla 2021–2030

Diarienummer:	Dnr: 00568-2019
Dokumentansvarig:	Områdeschef, Näringslivskontoret
Författare:	Liselotte Halvarsson, Näringslivskontoret
Dokumenttyp:	Bakgrundsrapport strategi
Dokument-ID:	
Version:	Slutversion
Berörd verksamhet:	Samtliga nämnder och förvaltningar
Giltig från:	2021-11-18
Giltig till:	2030-12-31
Antal sidor:	57

Sammanfattning

Näringslivskontoret har fått i uppdrag av Kommunstyrelsen att under 2020–2021 ta fram en långsiktig kommunövergripande strategi för Torvalla som ska ta sikte på år 2030. Strategin ska visa på behov av utveckling i Torvalla inom ett antal områden, där kommunen tillsammans med andra aktörer behöver samverka kring insatser för att stärka stadsdelen Torvalla. De insatser som genomförs ska bidra till att stärka samhörigheten mellan områdena, eller de så kallade moarna i Torvalla och medverka till en mer sammanhållen stadsdel.

Arbetet har genomförts parallellt med två andra projekt med geografisk koppling till stadsdelen. Det är Fördjupad översiktsplan Södra Östersund (FÖP Södra Östersund) och Stadsrumsanalys Torvalla Odensala. FÖP:en fokuserar på fysisk planering och framtida markanvändning. Stadsrumsanalysen är en del i ett politiskt uppdrag att arbeta fram en ny modell för Orts- och stadsdelsutveckling.

Bakgrunden till varför just Torvalla har pekats ut som prioriterat område för ett långsiktigt utvecklingsarbete är framför allt att vissa delar av Torvalla har socioekonomiska och plats specifika utmaningar. Utgångspunkten är att försöka utjämna dessa socioekonomiska skillnader och att arbeta med insatser som kan ge långsiktiga positiva effekter för medborgarna.

I arbetet med att ta fram strategin har fokus legat på samverkan, samtal och inkludering. Projektet har genomfört ett tjugotal möten och dialoger med olika aktörer i Torvalla. Stort fokus har legat på samtal med ungdomar. Projektet har haft djupare samtal med cirka 100 ungdomar i Torvalla, både enskilt och i grupp. Det har även skickats ut en enkät till samtliga elever på Torvallaskolan. Projektet har tagit del av en enkätundersökning för äldre över 65 år och av en enkätundersökning som fastighetsägaren Rikshem har gjort bland sina boende i Torvalla. En digital undersökning har också genomförts på kommunens hemsida under hösten 2020, i form av en upplevelsekarta och i oktober genomfördes en trygghetsvandring i Torvalla.

Utifrån undersökningarna har projektet identifierat ett antal möjliga utvecklingsområden i Torvalla. Det handlar bland annat om att: öka känslan av delaktighet och inflytande, stärka servicen och informationen till medborgarna, arbeta för att öka attraktiviteten, tillgängligheten och tryggheten. Det handlar också om att: verka för en blandad bebyggelse i hela Torvalla, stärka samverkan mellan företagen och civilsamhället, att utveckla attraktiva mötesplatser och att stärka den fysiska hälsan och välmåendet i Torvalla.

Denna rapport är ett underlag inför utformningen av strategin. I rapporten beskrivs bakgrund och tillvägagångssätt för att identifiera prioriterade utvecklingsområden. Rapporten avslutas med slutsatser och en sammanställning med förslag på utvecklingsområden att arbeta med långsiktigt i Torvalla.

Innehåll

1. Inledning	5
1.1. Bakgrund	5
1.2. Syfte	6
1.3. Avgränsningar.....	6
1.4. Verksamhetsområde/processgrupp	6
1.5. Metod.....	6
2. Förutsättningar i Torvalla, Stadsrumsanalys och områdesutveckling	9
2.1 Strategins områden	9
2.2 Horisontella perspektiv	9
2.3 Beskrivning av stadsdelen Torvalla.....	10
2.4 Befolkningsutveckling och socioekonomiska utmaningar	10
2.5 Bilden av Torvalla	13
2.6 Tidigare utvecklingsprojekt i Torvalla	13
2.7 Modell för orts- och stadsdelsutveckling - Stadsrumsanalys.....	15
2.8 Samhällsarbete och områdesutveckling	15
2.9 Medborgarinflytande och medborgardialog	16
3. Nulägesinventering på förvaltningarna	18
3.1 Barn- och utbildningsförvaltningen	18
3.2 Kommunledningsförvaltningen	18
3.3 Kultur- och fritidsförvaltningen	19
3.4 Samhällsbyggnadsförvaltningen	19
3.5 Social- och arbetsmarknadsförvaltningen	20
3.6 Teknisk förvaltning	20
3.7 Vård- och omsorgsförvaltningen	21
4. Samverkan med andra aktörer	22
4.1 Rädda Barnen	22
4.2 Hej främling	23
4.3 RF-SISU Jämtland Härjedalen	24
5. Resultat från medborgardialoger	25
5.1 Företagande och tillväxt	25
5.2 Kommersiell och offentlig service	26
5.3 Bostäder	30
5.4 Trygga och tillgängliga utomhusmiljöer	32
5.5 Ung i Torvalla.....	36

5.6 Äldre i Torvalla.....	41
5.7 Ett Torvalla för alla	42
5.8 En meningsfull fritid	44
6. Avstämning planeringsdirektiv	49
7. Slutsatser	50
7.1 Utvecklingsområden.....	52
8. Kompetens	57
9. Relaterade dokument	57

Bilageförteckning:

- Bilaga 1. Karta över Torvalla
- Bilaga 2. Karta över trygghetsvandringen
- Bilaga 3. Sammanställning av lekplatser och sport- och spontanidrottsanläggningar
- Bilaga 4. Bostadsbeståndet i Fjällmon
- Bilaga 5. Bostadsbeståndet i Skogsmon
- Bilaga 6. Bostadsbeståndet i Ängsmon

1. Inledning

Näringslivskontoret har fått i uppdrag av Kommunstyrelsen att under 2020-2021 ta fram en långsiktig kommunövergripande strategi för Torvalla som ska ta sikte på år 2030. Strategin ska kraftsamla i Torvalla, för att stimulera förändring och utveckling inom ett antal områden. Målsättningen är att Torvalla ska utvecklas långsiktigt och hållbart. De insatser som genomförs ska bidra till att stärka samhörigheten mellan områdena, eller de så kallade moarna i Torvalla och medverka till en mer sammanhållen stadsdel. De utvecklingsområden som prioriteras i strategin ska sammankopplas med kommunens övergripande mål. Strategin fokuserar geografiskt på områdena Fjällmon, Skogsmon och Ängsmon samt företagsområdet Verksmon.

Arbetet har genomförts parallellt med två andra projekt som har geografisk koppling till stadsdelen. De båda övriga projekten är Fördjupad översiktsplan Södra Östersund (FÖP Södra Östersund) och Stadsrumsanalys Torvalla Odensala. FÖP:en fokuserar på fysisk planering och framtida markanvändning. Stadsrumsanalysen är en del i ett politiskt uppdrag att arbeta fram en ny modell för orts- och stadsdelsutveckling. Det sker i form av ett forskningssamarbete tillsammans med KTH i Stockholm. Stadsrumsanalysen är en metod där digitala kartsystem används för att göra analyser av kopplingen mellan socioekonomiska parametrar och fysisk planering. Metoden ska kunna användas för att ta fram fördjupade underlag till de båda andra projekten.

1.1. Bakgrund

Kommunen har valt att särskilt prioritera Torvalla som långsiktigt geografiskt utvecklingsområde fram till år 2030. Orsaken till detta är att Torvalla är den del av Östersunds stad som har störst socioekonomiska utmaningar i lokal kontext. Dock gäller dessa utmaningar inte hela Torvalla, utan särskilt övre Torvalla och området Skogsmon. Statistik visar att framförallt övre Torvalla har utmaningar med ohälsa och den psykosociala miljön, att arbetslösheten är högre och utbildningsnivån lägre jämfört med andra delar av kommunen och att fler invånare är beroende av ekonomiskt bistånd. Flera rapporter visar att det tar förhållandevis lång tid för nyanlända flyktingar att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. I Torvalla är en stor andel invånare födda utanför EU/EFTEA.

En viktig utgångspunkt i arbetet är att stärka de fysiska och upplevda sambanden mellan de olika moarna i Torvalla, för att på sikt stärka känslan av samhörighet och utjämna skillnader mellan områdena. En annan viktig del är att arbeta för att stärka bilden av Torvalla och verka för att stadsdelen ska få ett bättre rykte, vilket i sin tur kan bidra till att öka invånarnas stolthet över sitt område.

Stadsbyggnadsforskning visar att vissa områden är känsligare än andra för segregation och utanförskap, bland annat på grund av platsens geografiska lokalisering och förutsättningar i staden. Det handlar om hur stadsdelens tillgång och närhet till samhällets resurser ser ut. Bland annat genom hur dessa är fördelade, men även hur transportnätverken möjliggör kopplingar till andra närliggande stadsdelar och stadens centrum. I Torvalla ligger sannolikt en del av utmaningen i områdes planering, som bygger på trafikseparering och självständiga

grannskapsenheter. Ett planeringsideal som bygger på att varje mo ska ha ett eget centrum och således inte vara kopplat till övriga staden. Denna typ av stadsplanering återfinns på flera platser i landet, där också förortsproblematik finns. Just bristen på samband med övriga staden och dess resurser anses vara en starkt bidragande orsak till att områden utvecklar problematik kopplat till segregation och utanförskap, särskilt där befolkningen har sämre socioekonomiska förutsättningar. I Torvalla kan vi se att effekterna har blivit större i övre Torvalla jämfört med i villaområdena i nedre Torvalla.

1.2. Syfte

Syftet med denna bakgrundsrapport är att dokumentera det underlag som ligger till grund för de utvecklingsområden som anges i Strategi Utveckling Torvalla.

1.3. Avgränsningar

Arbetet med Strategi Utveckling Torvalla vänder sig till följande målgrupper:

- Samtliga invånare i Torvalla med särskilt fokus på ungdomar
- Företagare verksamma i Torvalla
- Fastighetsägare
- Kultur- och idrottsföreningar
- Ideella intresseorganisationer
- Kommunens förvaltningar och politiska nämnder och råd

Strategi Utveckling Torvalla tar sikte på år 2030. Strategin avgränsas geografiskt till områdena Fjällmon, Skogsmon och Ängsmon samt företagardistriktet Verksmon. När Torvalla beskrivs avses stadsdelen generellt, i annat fall nämns de olika moarna vid namn.

Strategin handlar om frågor som exempelvis företagande, service, folkhälsa, fritid, attraktivitet, samhörighet, trygghet och mötesplatser. Frågor kring fysisk planering och markanvändning ska i första hand behandlas i kommunens översiktsplan och fördjupade översiktsplan för området. Bostadsfrågor hanteras övergripande i kommunens översiktsplan och i Strategi för bostadsförsörjning. Strategi Utveckling Torvalla fokuserar på lokala bostadsfrågor i Torvalla.

1.4. Verksamhetsområde/processgrupp

Strategi Utveckling Torvalla är ett kommunövergripande styrdokument och frågorna berör samtliga politiska nämnders och förvaltningars verksamhetsområden. Strategin har koppling till kommunens samtliga åtta övergripande mål, men framför allt till mål 2 och processgruppen "Leda, styra och organisera samhällsstruktur".

1.5. Metod

Strategin med tillhörande bakgrundsrapport har tagits fram av Näringslivskontoret vid Kommunledningsförvaltningen. Strategi Utveckling Torvalla ska samordnas med ett antal andra styrdokument i kommunen. Bland annat Näringslivsstrategi för

hållbar tillväxt 2022–2026 och Strategi för bostadsförsörjning 2021-2025 samt Översiktsplan 2040 och Fördjupad översiktsplan Södra Östersund.

I arbetet med att ta fram strategin har fokus legat på samverkan, samtal och inkludering. Arbetsgruppen har haft ett tjugotal möten, dialoger och samtal i olika former med ett stort antal aktörer i Torvalla. Coronapandemin har haft stor påverkan på möjligheterna att ha fysiska möten. Flera av de möten som skulle genomföras i november och december fick ställas in eller ersättas med möten via Teams samt telefonintervjuer.

Möten och dialoger

Projektet har haft möten och dialoger med ett stort antal aktörer i Torvalla. Det är fritidsgårdarna i Torvalla centrum och Ängsmon, skolläkaren, skolsköterskor och studievägledare för grundskolor i Torvalla, företagen i Verksmon, fastighetsägare, Svenska kyrkan, Djur- och Kulgården, Kommunala pensionärsrådet, PRO i Torvalla, kommunens Tillgänglighetsråd, ABF i Torvalla, förskolorna Kärven i Ängsmon, Lillfjället i Fjällmon och Jägargården i Skogsmon, fyra idrottsföreningar som bedriver verksamhet i Torvalla, Familjecentralen och Nattvandrarerna i Torvalla.

Workshop och telefonintervjuer

I november träffade projektet sex tjejer i åldern 12-15 år och genomförde en workshop på biblioteket i Torvalla. Tanken var att genomföra ytterligare fem workshops med både tjejer och killar i olika åldrar, men de ställdes in på grund av skärpta restriktioner kring fysiska möten. Workshopen syftade till att identifiera utmaningar och konkretisera önskemål på ett strukturerat sätt, där alla fick sin röst hörd.

Under december genomfördes tio telefonintervjuer med personer i olika åldrar i Torvalla. Intervjuerna organiserades på likande sätt som workshopen, för att i möjligaste mån kunna få samma respons som vid en fysisk workshop. Deltagarna fick också ett förberedande material utskickat till sig inför intervjuerna.

Samtal med ungdomar

Stort fokus har legat på att samtala med ungdomar i Torvalla. Under november och december har en ungdomscoach varit i Torvalla och samtalat med cirka 70 ungdomar på olika platser i Torvalla. Ungdomscoachen har träffat ungefär lika många tjejer och killar och de flesta ungdomarna har varit i åldern 14-19 år. Projektet har också gett ett uppdrag till föreningen Hej Främling att prata med ungdomar i Torvalla. Utgångspunkten har varit att samla in perspektiv kring vad ungdomar tycker är viktigt att utveckla och förändra samt om ungdomarna skulle vilja vara delaktiga i den långsiktiga utvecklingen av Torvalla. Hej främling har pratat med totalt 34 ungdomar i Torvalla, de flesta killar men också några tjejer.

Trygghetsvandring

Den 21 oktober genomfördes en trygghetsvandring i Torvalla tillsammans med fem medborgare samt representanter från kommunen, Tillgänglighetsrådet, polisen, Svenska kyrkan och Nattvandrarerna. Syftet med trygghetsvandringen var att träffa medborgare i Torvalla för att prata om hur Torvalla skulle kunna upplevas som en tryggare, trevligare och säkrare plats. Deltagarna på trygghetsvandringen gick en förbestämd runda som utgick från Torvalla centrum. Samtal fördes kring bland annat belysning, trafikfrågor, torgmiljön samt gång- och cykelvägar.

Enkätundersökning bland ungdomar

Under november och december skickade projektet ut en enkät till samtliga 298 elever på Torvallaskolan. Totalt inkom 119 svar, vilket ger en svarsfrekvens på 40 %. Det var ungefär lika många killar som tjejer som svarade på enkäten. Enkäten handlade om hur eleverna på Torvallaskolan uppfattar Torvalla, vad de tycker är bra med området och vad de skulle vilja förbättra. Den handlade också om vad eleverna gör på fritiden och hur de upplever tryggheten i Torvalla.

Enkätundersökning bland äldre

Östersunds kommun har under 2020 gjort en enkätundersökning bland målgruppen över 65 år i hela kommunen. Enkätundersökningen genomfördes inom ramen för projektet Age friendly cities and communities. Totalt svarade 93 personer i Torvalla på enkäten och dessa svar har lyfts ut som en delrapport ur den stora enkätundersökningen. Av de som svarade var ungefär lika många kvinnor och män. Enkäten innehöll frågor utifrån områdena: 1) Utemiljöer och parker, 2) Transporter, 3) Bostäder, 4) Social gemenskap och delaktighet, 5) Respekt och social tillhörighet, 6) Arbete, sysselsättning och medborgarinflytande, 7) Kommunikation och information samt 8) Samhällsstöd och service.

Enkät Rikshem

Under december genomförde fastighetsägaren Rikshem en enkätundersökning bland sina boende i Torvalla som projektet har tagit del av. Enkäten skickades ut till 240 hyresgäster och det kom in 89 svar, vilket ger en svarsfrekvens på 37 %. Enkätundersökningen fokuserade på utemiljöer, aktiviteter och trygghet.

Digital upplevelsekarta

En digital undersökning har genomförts på kommunens hemsida under hösten 2020 i form av en upplevelsekarta. Undersökningen har utgått från fem områden: 1) Fysisk aktivitet och rörelse, 2) Trygghet, 3) Lugn och ro, 4) Utflyktsmål, 5) Sociala platser. Undersökningen har gjorts tillsammans med den fördjupade Översiktsplanen för Södra Östersund. Medborgarna har fått pricka in på kartan hur man upplever olika platser i Torvalla och södra Odensala utifrån dessa fem områden. Totalt kom det in mellan 120-180 svar inom varje område.

Synpunkter via sociala medier, kundcenterärenden och medborgarförslag

Projektet har tagit del av olika kundcenterärenden och medborgarförslag som lämnats in från medborgare kring Torvalla. En fråga ställdes också i Facebookgruppen Torvalla anslagstavla för att få reda på vad medborgarna tycker är viktigt att utveckla i Torvalla. Det kom in ett stort antal svar. Flera medborgare har också mejlat till projektet för att lämna synpunkter och förslag på utvecklingsområden i Torvalla.

Intern nulägesinventering i förvaltningarna

Arbetsgruppen har samverkat med alla förvaltningar i samband med framtagandet av strategin. Efter sommaren 2020 gjordes en nulägesinventering i den interna referensgruppen med representanter från samtliga förvaltningar. Nulägesinventeringen utgick från Torvalla och södra Odensala, eftersom den genomfördes i samverkan med den fördjupade översiktsplanen för Södra Östersund och fokuserade på förvaltningarnas verksamhetsområden och syn på utveckling.

2. Förutsättningar i Torvalla, stadsrumsanalys och områdesutveckling

I följande kapitel presenteras de åtta områden som ligger till grund för Strategi Utveckling Torvalla, horisontella perspektiv att ha oss med i utvecklingsarbetet, beskrivning av stadsdelen Torvalla, befolkningsutveckling och socioekonomiska utmaningar, bilden av Torvalla och tidigare områdesprojekt i Torvalla. Vidare beskrivs modellen för stadsrumsanalys, samhällsarbete och områdesutveckling samt medborgarinflytande och medborgardialog.

2.1 Strategins områden

Arbetet med Strategi Utveckling Torvalla har utgått från åtta områden. Dessa områden har tydlig koppling till kommunens övergripande mål och har legat till grund för de dialoger som har genomförts i Torvalla. Områdena är följande:

- Företagande och tillväxt
- Kommersiell och offentlig service
- Bostäder
- Trygga och tillgängliga utomhusmiljöer
- Ung i Torvalla
- Äldre i Torvalla
- Ett Torvalla för alla
- En meningsfull fritid

2.2 Horisontella perspektiv

I arbetet med Strategi Utveckling Torvalla strävar vi efter att beakta ett antal horisontella perspektiv som ska finnas med i utvecklingsarbetet. Dessa perspektiv handlar om att:

- Öka delaktigheten och inflytandet för medborgare, företag, organisationer och föreningar i utvecklingsarbetet.
- Ta vara på nya medborgares kreativitet och vilja att vara med och påverka och se integration, inkludering och mångfald som viktiga faktorer för utveckling.
- Säkerställa att utvecklingen sker på jämställda och jämlika villkor.
- Beakta och ta vara på nationella minoriteters rättigheter och möjligheter.
- Ta tillvara barn och ungas perspektiv och rättigheter med utgångspunkt i lag 2018:1197 om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, den så kallade Barnkonventionen.
- Ha med folkhälsoperspektivet och verka för att satsningar som görs ska vara hälsofrämjande och jämlikt fördelade för att bidra till att bibehålla och stärka medborgarnas hälsa.
- Ha med ett funktionshinderperspektiv och säkerställa att satsningar genomförs för målgrupper i livets alla skeden.
- Beakta situationen för barn och ungdomar med funktionsnedsättningar i alla barn- och ungdomsinriktade satsningar som görs i utvecklingsarbetet.
- Inte tära på klimat och miljö och ha målet fossilfritt och energieffektivt 2030 som ledstjärna i arbetet.

2.3 Beskrivning av stadsdelen Torvalla

Torvalla är planerat utifrån ett stadsplaneringsideal, där uppdelningen i självständiga grannskap ansågs skapa trygghet och samhörighet för de boende i området. Grannskapen består av kvarter med varierade bostadstyper och förskola. I Torvalla är det moarna – Skogsmon, Fjällmon och Ängsmon – som är grannskapsenheterna. Varje delområde har förskola, skola och till viss del annan samhällsservice. Skogsmon är planerat som ett tydligt centrum för stadsdelen som helhet, med mer utvecklad service.¹

Fjällmon, Skogsmon och Ängsmon har alla blandad bebyggelse med både småhus, radhus, kedjehus och flerbostadshus. Skogsmon är det enda område som har en fullstor livsmedelsbutik som ligger i Torvalla centrum. Här finns även Familjecentralen, högstadieskola, bibliotek, bankomat, klädbutik, restaurang, kyrka och idrottshall. Ängsmon har ett eget mindre centrum med F-6 skola, fritidshem, fritidsgård och idrottsplan. Här finns också kyrka och äldreboende. I Fjällmon finns F-6 skola samt fritidshem.

Området planerades under slutet av 1970-talet och stora delar av bebyggelsen är uppförd under 1980-talet och 1990-talet. Under 2000-talet har den nya bebyggelsen främst bestått av enfamiljshus. 2019 bodde det knappt 7 000 personer i Torvalla. Ursprungligen var stadsdelen tänkt att rymma upp mot 8 000–9 500 personer vid full utbyggnad.

Moarna i Torvalla ligger runt ett större samlat område med skog och öppen jordbruksmark och naturen har skogskaraktär med stort inslag av barrträd. När områdena byggdes ut sparades skog mellan bostadsområdena och på flera håll avgränsas bebyggelsen från genomfartsgator med skogsremсор. Hela Torvallaområdet har god tillgång till kollektivtrafik. Torvalla trafikeras av tre olika busslinjer. Här finns också gott om rekreativsmöjligheter med närhet till skog och anlagda parkområden som pulkabacke, konstrunda och kolonilottområde.

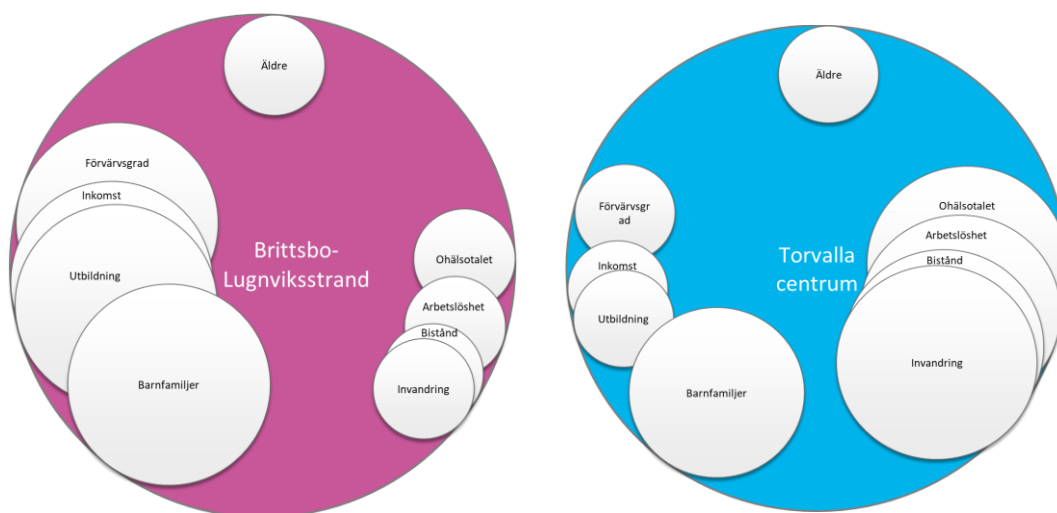
Trafiksystemet bygger på trafikseparering, där syftet är att skapa en trafiksäker miljö genom att bil- och busstrafiken är åtskilda från gång- och cykeltrafiken. Den trafikseparerade miljön har dock visat sig vara problematisk, då den ofta upplevs som otrygg, särskilt under kvällstid. Den faktiska närvaron av människor blir mindre längs gång- och cykelstråk som är separerade från bebyggelse och utan kontakt med övrig trafik, vilket i sin tur påverkar upplevelsen av trygghet.

2.4 Befolkningsutveckling och socioekonomiska utmaningar

Befolkningen i Torvalla har från år 2010 till och med år 2019 ökat från 6 637 till 7 104 invånare. År 2019 bodde det totalt 3 546 män och 3 558 kvinnor i området Torvalla. 37 % av invånarna var bosatta i Fjällmon, 41 % av invånarna i Skogsmon, 19 % av invånarna i Ängsmon och 3 % av invånarna i Torvalla by. År 2019 var 2 020 av invånarna i åldern 0-19 år och 1 190 personer var över 65 år.

¹ För karta över Torvalla med verksamheter som skolor, förskolor, fritidsgårdar, kyrkor, familjecentral, och bibliotek med mera utmärkta se bilaga 1.

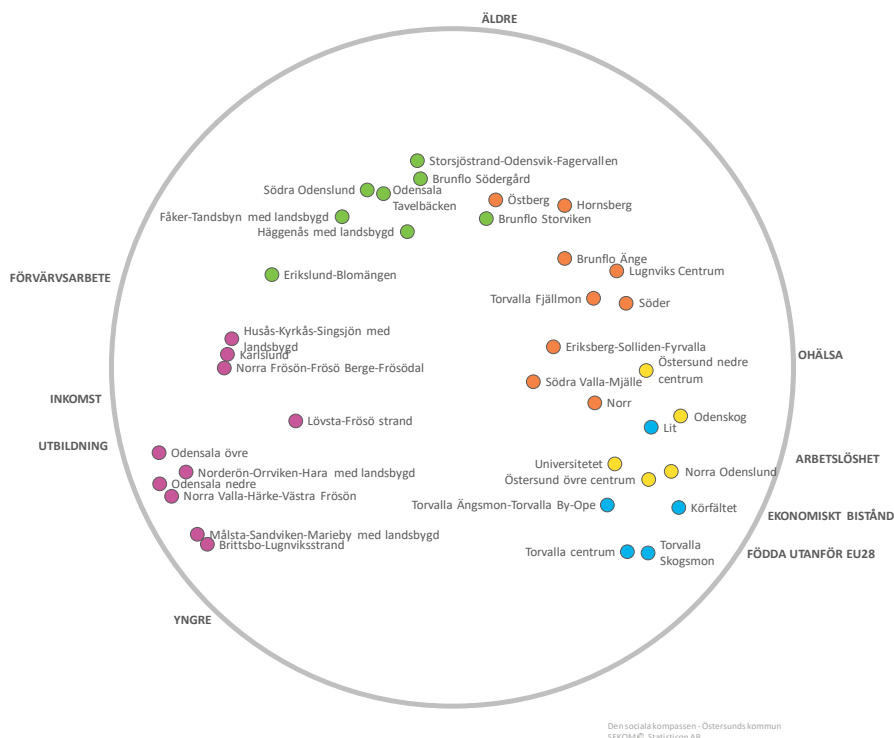
Östersunds kommun har med hjälp av Statisticon gjort en undersökning under 2018–2019 som heter den "Sociala kompassen". Den utgår från demografiska analyser och socioekonomiska kartläggningar inom den kommunala verksamheten. Figuren nedan visar på SEKOM-kartan två områden i kommunen (SEKOM = Socioekonomisk analys av kommuner). Det är Brittsbo-Lugnviksstrand och Torvalla centrum. Storleken på de grå cirklarna speglar respektive variablers värde. Det man kan utläsa av figuren är att variabler som förvärvsgrad, utbildning och inkomst har ett högt värde i Brittsbo-Lugnviksstrand, medan samma variabler har ett lägre värde i Torvalla centrum. Omvänt har variabler som ohälsa, arbetslöshet, bistånd och invandring ett högt värde i Torvalla centrum jämfört med Brittsbo-Lugnviksstrand. Figuren visar också att båda områdena har en hög andel barnfamiljer och en lägre andel äldre.

Figur 1. Jämförelse mellan Brittsbo-Lugnviksstrand och Torvalla centrum.

SEKOM-kartan i figuren på nästa sida visar Östersunds kommuns delområden grupperade efter socioekonomisk och demografisk samhörighet under år 2018-2019, utifrån fem åtskilda SEKOM-grupper, en lila, en grön, en orange, en gul och en blå. I den blå gruppen bor drygt 8 300 invånare, motsvarande 13 % av kommunens folkmängd. Här återfinns störst andel barnfamiljer, högst andel födda utanför EU/EFTA, största ohälsotalet, högst arbetslöshet och största andelen med ekonomiskt bistånd. Geografiskt är områdena i den blå gruppen placerade söder om de centrala delarna med undantag för Lit. Exempel på områden är Körfältet och Skogsmon i Torvalla.

Statistik från Statistikmyndigheten SCB, när det gäller disponibel inkomst per hushåll 2018, visar att det är fler personer i Torvalla som bor i ett hushåll med lägre disponibel inkomst än snittet i Östersund kommun. Det är framför allt Skogsmon som sticker ut i den statistiken. Ytterligare statistik visar att 21 % av kommunens totala ärenden om försörjningsstöd härrör till Torvalla. Det totala antalet ärenden om försörjningsstöd i kommunen fram till början av mars månad 2021 var 784 ärenden, varav 166 ärenden var kopplade till Torvalla.

Figur 2. Östersunds kommuns delområden grupperade efter socioekonomisk och demografisk samhörighet.

Torvalla har även det valdistrikt i kommunen som hade lägst valdeltagande i de senaste två valen till Riksdagen 2014 och 2018 samt i valet till Europaparlamentet 2019. Statistiken visar att valdeltagandet också skiljer sig åt i stor utsträckning mellan Torvallas olika valdistrikt. Valdeltagande har enligt forskningen en stark koppling till utanförskap och låg känsla av delaktighet och är en viktig demokratisk fråga att arbeta med.

Statistik från riksdagsvalen 2014 och 2018 samt från EU-valet 2019:

Valdeltagande i RKL-valet 2018 - Val till riksdagen

Östersunds kommun: 87,88 %
Torvalla Övre: 77,79 %
Torvalla-Ope: 83,88 %
Torvalla Nedre: 86,87 %

Valdeltagande i RKL-valet 2014 - Val till riksdagen

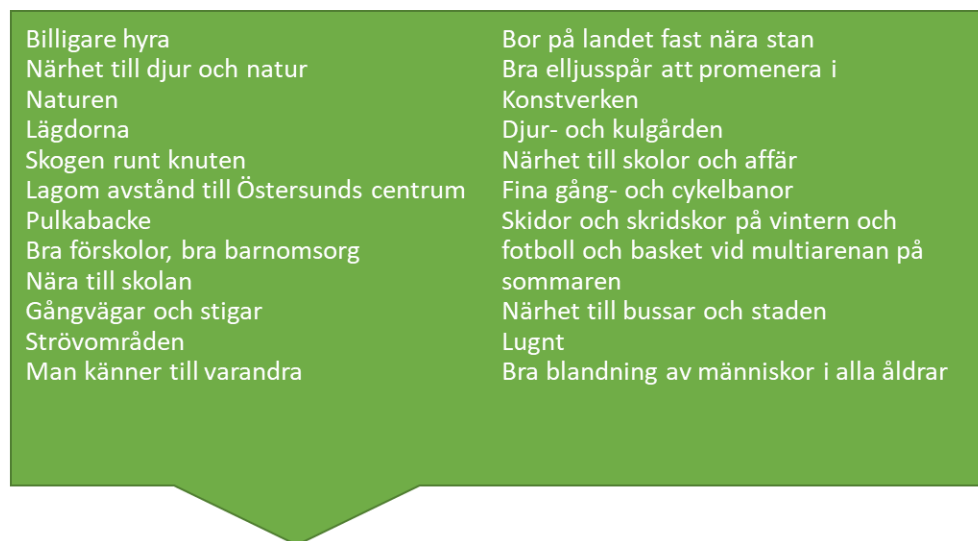
Östersunds kommun: 86,18 %
Torvalla Övre: 76,83 %
Torvalla-Ope: 82,17 %
Torvalla Nedre: 87,05 %

Valdeltagande i val till Europaparlamentet 2019

Östersunds kommun: 53,78 %
Torvalla Övre: 38,40 %
Torvalla-Ope: 45,41 %
Torvalla Nedre: 54,80 %

2.5 Bilden av Torvalla

På Torvalla anslagstavla på Facebook ställdes frågan om vad invånarna i Torvalla tycker är positivt med sitt bostadsområde. Här presenteras några av svaren:

Figur 3. Invånarnas beskrivning av Torvalla som bostadsområde.

Så här beskriver förskolan Lillfjället i Fjällmon sitt område:

”Många familjer lever i par och få barn med utländsk bakgrund. Många villor och bostadsrätter i området. De familjer som bor i ”Nedre Torvalla” knyter mer an till övriga stan än till Torvalla centrum. De åker hellre till Odenhallen och handlar än till Torvallas egen matbutik. Eftersom man får välja skola numera, så väljer de flesta familjer att deras barn ska gå på Storsjöskolan i Odensala istället för Torvallaskolan som har dåligt rykte.”

Så här beskriver Förskolan Jägargården i Skogsmon sitt område:

”Det är ett blandat område med både villor, radhus, bostadsrätter och hyreshus. Området är lugnt. Förskolan ligger i Skogsmon och det är många nysvenskar i området och på förskolan. Barnen har inte samma förutsättningar som svenska barn med exempelvis språket och kulturen. De behöver ibland extra stöd.”

2.6 Tidigare utvecklingsprojekt i Torvalla

Utifrån det tidigare Tillväxtprogrammet 2009–2013 fanns det en politisk vilja att arbeta med lokal områdesutveckling och närdemokrati på ett sätt som skapar inflytande i vardagen för medborgarna. Som en del i detta genomfördes två områdesutvecklingsprojekt i Torvalla under perioden 2011–2015. Det var ”Områdesutveckling Torvalla 2011–2013” och ”Områdesutveckling Torvalla 2, 2014–2015”. Båda områdesutvecklingsprojekten utvärderades efter projektens slut och resultaten från dessa utvärderingar har varit viktiga att ha med som bakgrund inför framtagandet av Strategi Utveckling Torvalla. Utvärderingarna baserades på intervjuer och enkätundersökningar.

Områdesutveckling Torvalla 2011–2013

Det första områdesutvecklingsprojektet genomfördes under 2011–2013 och fokuserade på hållbar planering kopplat till tät samverkan med invånare i Torvalla. Projektet utgick ifrån tre stora medborgardialoger i stadsdelen. Med dialogerna som grund genomfördes aktiviteter och satsningar kring frågor som fysisk utemiljö, mångfald, boendes delaktighet, folkhälsa, trygghet och lokal service.

Områdesutveckling Torvalla 2, 2014–2015

Det andra områdesutvecklingsprojektet pågick under 2014–2015. Projektet var en fortsättning på det tidigare projektet och med särskilt fokus på ungdomar. Även detta projekt byggde på omfattande medborgardialoger, bland annat en ungdomsdialog riktad till skolor och fritidsgårdar i området. Fokus för projektet var samverkan, boendes delaktighet, aktiviteter, trygghet och folkhälsa.

Framgångsfaktorer

På nästa sida presenteras de framgångsfaktorer som kommunen såg utifrån tidigare projekt i Torvalla:

- ✓ En stor del av målen med projekten uppnåddes. Engagemanget och inflytandet från invånarna var omfattande och resultatet visar att det var ett stort antal medverkande på medborgardialogerna i båda projekten.
- ✓ Det var bra spridning av deltagare på medborgardialogerna under båda projekten.
- ✓ Projekten ledde till fler aktiviteter och åtgärder som bidrog till att utveckla stadsdelen.
- ✓ Det fanns intresse från Mittuniversitet att följa projektet och delta på områdesutvecklingsträffar.
- ✓ I det första områdesutvecklingsprojektet deltog många invånare på uppföljningsmötena och det startades arbetsgrupper i olika frågor. Kommunen arbetade också med dialog och återkoppling kring vilka förslag som kunde genomföras och vilka förslag som inte var möjliga att realisera.
- ✓ Flera förvaltningar involverades i projekten och såg möjligheter till samverkan.

Utmaningar

Här presenteras de utmaningar som kommunen såg utifrån tidigare projekt i Torvalla:

- ✓ I båda projekten ansågs projektbudgeten vara för liten. Många förslag som kom fram under medborgardialogerna kunde inte genomföras inom ramen för projektens budget, utan fick istället tas upp i berörda nämnder.
- ✓ Det fanns en projekttrötthet och oro från boende, föreningar och organisationer kring kontinuitet och långsiktighet. Projekten ansågs värdefulla, men det var svårt att hålla igång initiativ efter projektens slut.

- ✓ Det fanns stort behov av en lotsfunktion inom kommunen. Det blev en utmaning för projektledningen att svara på alla frågor som kom fram under medbordialogerna och som rörde hela kommunens verksamhet.
- ✓ Projektet var sårbart genom att saknades en mottagare, i form av en förening, organisation eller engagerade invånare som kunde driva frågorna vidare.

2.7 Modell för orts- och stadsdelsutveckling - Stadsrumsanalys

Mark och exploatering på Kommunledningsförvaltningen har tilldelats uppdraget med att ta fram en modell för orts- och stadsdelsutveckling. Uppdraget utförs i form av en så kallad stadsrumsanalys, vilket är en metod för att analysera hur statistiska data (socioekonomiska faktorer) samspelar med fysisk rumslig struktur. Arbetet ska bidra med fördjupade underlag till Strategi Utveckling Torvalla och Fördjupad översiktsplan för södra Östersund. Arbetet är ett forsknings-samarbete med KTH Arkitektur och Chalmers, vilka bedriver forskning inriktad på hållbarhetsaspekter i stadsplaneringen med särskilt fokus på sociala aspekter.

Förenklat kan det sägas att en god bebyggd miljö kan verka stödande för boende i ett område som rent statistiskt har sämre livsvillkor och att en bristande fysisk miljö tvärtom kan bidra till att försvaga socioekonomiskt utsatta områden. Till exempel kan det handla om att göra tillgänglighetsanalyser över var samhällets olika resurser finns lokaliserade eller var det finns bäst förutsättningar för att lyckas med en viss typ av etablering. I modern stadsbyggnadsforskning ses staden som ett system och det viktiga i systemet är flödet mellan systemets delar, vilket i en stad framför allt handlar om rörelsen av människor. Det handlar även om relationer mellan människor och verksamheter samt platsens relation till andra platser och stadsdelar.²

För att kunna förstå stadens eller stadsdelens roll i ett bredare samhällsperspektiv behövs kunskap om hur människor använder den byggda miljön i sin vardag och hur detta ger upphov till olika beteendemönster och värderingar. Människor bor i städer därför att städerna erbjuder närhet. Närhet till andra människor och närhet till service och attraktioner av olika slag. På platser där det rör sig mycket folk uppstår goda handelslägen och lokala marknader. Det påverkar också hur människor möts och varifrån dessa människor kommer. Närheten kan direkt påverka hur socialt segregerad ett område är. Detta kan mätas som närhet till olika attraktioner eller service som exempelvis restauranger, butiker eller fritidsgårdar eller mängden av denna attraktion eller service inom ett visst område.³

2.8 Samhällsarbete och områdesutveckling

Samhällsarbete bygger på att hantera sociala behov och problem som inte går att åtgärda genom individfokuserande metoder. Åtgärder som syftar till att möta människor där de bor för att motverka till exempel segregation, ojämlikhet, fattigdom och maktlöshet. Att genom insatser stödja ett samhälle eller en grupp människor att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Samhällsarbete kan

² Hur är läget i Göteborg, Lars Marcus och Meta Berghauser Pont.

³ Teorier om stadsform för att mäta städer Lars Marcus och Meta Berghauser Pont.

också handla om att genom planering förebygga problem och att skapa möjlighet för ökad social service och deltagande i samhällsplaneringen. Ofta bygger samhällsarbetet på mångsidiga insatser för att förbättra livssituationer och miljöer, speciellt för exkluderade grupper i marginaliserade områden, där målsättningen är att skapa socialt hållbar utveckling.⁴

Områdesutveckling handlar om ett tillvägagångssätt för att bland annat minska boendesegregation. Det avser ofta ambitioner och insatser i den redan byggda stadsmiljön och framför allt i bostadsområden som domineras av hyresrätter. Man pratar om förorten som en problemfylld plats, där människor med ofullständig samhällsintegrering koncentreras och där åtgärder behöver genomföras. Det kan vara områden med höga nivåer av arbetslöshet, ekonomiskt biståndsmottagande och låg genomströmning i utbildning.

I områdesutveckling handlar om det två olika organisationsformer. Den ena formen utgår från att genomföra insatser inom kommunens ordinarie verksamhet och den andra formen är att bedriva områdesutveckling i form av projekt. Att driva projekt är oftast den vanligaste formen av områdesutveckling. Forskning visar dock att områdesutveckling i projektform många gånger är otillräcklig för att skapa den önskade utvecklingen i ett område eller en stadsdel. Projekt kan oftast inte erbjuda den kontinuitet som behövs för att skapa långsiktig förändring. Kontinuitet är viktigt för att uppnå positiva långsiktiga effekter och inte bara gynna individen som bor i bostadsområdet idag, utan också för att kunna påverka livskvaliteten under lång tid framöver. Då resurserna också ofta är begränsade i samband med områdesinsatser kan det vara svårt att uppnå utveckling som verkligen skapar strukturella förändringar, såsom att bryta segregation och att öka inflytande och delaktighet bland invånare i området.

Områdesinsatser på lokal nivå fokuserar också vanligtvis på individen. Forskning pekar på att detta kan ha negativa konsekvenser för bostadsområden, eftersom individer som får det ekonomiskt bättre ofta tenderar att flytta ifrån fattigare områden. I områdesutvecklingsprojekt samverkar ofta kommunen med externa aktörer för att finansiera och möjliggöra insatser. Det kan vara privata företag, lokala föreningar och större organisationer.⁵

2.9 Medborgarinflytande och medborgardialog

För att medborgarinflytande ska fungera inom ramen för områdesutveckling måste aktörer som driver områdesutveckling vara beredda på att beakta synpunkter som kommer från de boende i det område som berörs. Det bygger på att en aktör måste vara villig att avstå makt, för att ge invånarna utrymme att kunna påverka. I kommunala strukturer kan det vara svårt att skapa detta utrymme för medborgarinflytande. Om man ska arbeta med medborgarinflytande är det viktigt att de boende får vara med från början för att kunna påverka projektens inriktning. Att invånarnas synpunkter och önskemål fångas upp i ett tidigt skede och att dialogen med de boende sedan blir återkommande i planering och genomförande av projektet och i samband med konkreta insatser.⁶

⁴ Samhällsarbete – Aktörer, arenor och perspektiv, Stefan Sjöberg och Päivi Turunen.

⁵ Insatser i utsatta områden - En analys av 20 års områdesutveckling och lärdomar inför framtiden, Kim Roelofs och Tapio Salonen.

⁶ Ibid

Medborgardialog är ett samlingsnamn för olika processer där kommunen har fattat beslut om att involvera medborgarna. Ett vanligt sätt att prata om olika typer av inflytande är att använda sig av delaktighetstrappan. Den innehåller stegen: information, konsultation, dialog, inflytande och medbeslutande.

Sveriges kommuner och regioner har tillsammans med forskare och kommuner utvecklat en modell för medborgardialog i komplexa samhällsfrågor. Syftet med modellen är att hantera frågor som skapar spänning och konflikt i samhället. Det kan vara i samband med frågor som väcker starka känslor eller som är präglade av konflikt, exempelvis skolnedläggningar, förtätning av bostadsområden och frågor kring integration. Det handlar om frågor som kommunerna och regionerna har svårt att lösa på egen hand och där arbetet måste ske tillsammans med lokalsamhället. Frågor där de som är berörda behöver vara involverade och där kommunen måste bygga tillit och ta hjälp av fler perspektiv för att kunna fatta ett beslut i en fråga. Östersunds kommun deltar sedan 2019 i nätverket "Medborgardialog i komplexa samhällsfrågor" tillsammans med ett antal andra kommuner och regioner i Sverige.⁷

⁷ Medborgardialog i komplexa samhällsfrågor – Erfarenheter från utvecklingsarbete 2015-2018, Sveriges Kommuner och Regioner.

3. Nulägesinventering på förvaltningarna

I projektets interna referensgrupp har medarbetare från kommunens samtliga förvaltningar ingått. Referensgruppens roll har varit att bidra med kunskap, ge en nulägesbild utifrån respektive verksamheter, delta på dialoger och lämna synpunkter på remissutgåvan av strategin. Projektet har under hela projekttiden haft löpande dialog med den interna referensgruppen och representanter från gruppen har också deltagit på olika möten med externa aktörer. I detta kapitel ges en sammanfattning av resultaten från nulägesinventeringen som gjordes med den interna referensgruppen under hösten 2020.

3.1 Barn- och utbildningsförvaltningen

Barn- och utbildningsförvaltningen arbetar bland annat med lokalfrågor i grundskolor och förskolor. Det handlar om att ta fram behovsbeskrivningar, strategiska planer, funktionsprogram och att vara delaktiga i processer vid ny- och ombyggnationer. Ett antal ny- och ombyggnationer planeras i Torvalla under kommande år. Fjällängsskolan kommer att få nya paviljonger (ett nytt begrepp för baracker) för att täcka behovet av fler klassrum. På Mimergården kommer det att genomföras en utredning för att förbättra köket och matsalen. Förskolan Ottfjället planeras att byggas om. Möjligen ska också förskolan Blåhammaren byggas ut.

Förvaltningen ser att det finns behov av att utreda hur kommunen tänker sig utveckling av parker, grönområden och lekplatser, hur stråken och busstrafiken ska gå genom områdena, vilka viktiga knypunkter/träffpunkter som finns i området samt var man önskar sig skolor och förskolor och vilka viktiga parametrar man ska ta hänsyn till i planeringen av dessa.

3.2 Kommunledningsförvaltningen

Område Styrning på kommunledningsförvaltningen arbetar bland annat med frågor kring jämställdhet, tillgänglighet, folkhälsa, ungdomsfrågor och drogförebyggande arbete. Område Styrning lyfter bland annat betydelsen av att göra ungdomarna i Torvalla delaktiga i utvecklingsarbetet. Det är också viktigt att välja rätt metod för dialogen med ungdomarna. Stora samrådsträffar inte alltid är det bästa sättet för denna målgrupp att kunna göra sina röster hörda.

Perspektivet "Design för alla" behöver finnas med i alla delar av utvecklingsarbetet. Insatser som görs inom projektet ska ha som utgångspunkt att kunna nyttjas av alla. Område Torvalla visar generellt ett sämre resultat jämfört med kommunsnittet när det gäller tandhälsa, tillit, depression, socialt deltagande, fysisk aktivitet, snusning och svåra sömnproblem. Beträffande frågor kring droger är det viktigt att föra dialog med personer som bor och arbetar i Torvalla för att ta reda på om och var de upplever att droganvändning sker. Om det upplevs förekomma är det troligtvis också en faktor till otrygghet på just dessa platser. Därför är det viktigt att belysa dessa platser för att öka den upplevda tryggheten och "bygga bort" problemet. Det är också viktigt att samverka med polisen och Nattvandrarerna med flera för att få deras bild av droganvändandet och tryggheten i området.

3.3 Kultur- och fritidsförvaltningen

Kultur- och fritidsförvaltningen ansvarar för fritidsgårdar, idrottsanläggningar, biblioteksverksamhet och konst i Torvalla. Fritidsgårdarna vänder sig till ungdomar i åldrarna 12-19 år och ska vara ett komplement till det organiserade föreningslivet. Det finns ett uttalat socialpolitiskt mål om låga trösklar in i verksamheten och att arbeta för att stärka de enskilda individerna. Kultur- och fritidsförvaltningen ansvarar också bland annat för anslutningsskidspåret från Odensala till Torvalla. Behov finns att se över sträckningen på skidspåret för att göra det mer användbart och för att öka trygghetskänslan.

Kommunen har ett integrerat områdesbibliotek i Torvalla som ger service till både allmänhet och skolor i området. Biblioteksbussen besöker också förskolor i Torvalla. Biblioteket arbetar med ett flertal olika projekt och programverksamheter för olika åldrar och målgrupper. Ett arbete pågår också för att göra biblioteket mer synligt för de som bor i området. Kommunen har en stor samling konst i Torvalla med totalt 42 konstverk placerade utomhus i olika delar av Torvalla samt konst i kommunala lokaler och verksamheter. Flera av konstverken är i stort behov av renovering och upprustning. Det finns också behov av att kunna kommunicera konsten bättre till medborgarna.

Kultur- och fritidsförvaltningen tycker att det är viktigt att arbeta med att förbättra tryggheten för ungdomar och personal kring Torvalla centrum, eftersom det området upplevs som otrött idag.

3.4 Samhällsbyggnadsförvaltningen

Samhällsbyggnadsförvaltningen arbetar bland annat med frågor som handlar om miljö och hälsa samt planering och byggande. Det finns problem kopplat till trafiksituationen i området, bland annat längs Fäboleden. Det är tungt trafikerade vägar med höga hastigheter och det finns brist på bra övergångar för gång och cykel. Samhällsbyggnad anser att det är viktigt att tillgängliggöra och stärka de gröna områdena i Torvalla. Det är också viktigt att medborgarna har bra tillgänglighet till ytor för idrott och också områden för spontanidrott.

Mycket av det arbete som sker på samhällsbyggnad är kopplat till Östersunds klimatstrategi som innehåller målet att hela Östersunds kommun ska vara fossilfri och energieffektiv till år 2030. Det är viktigt att utvecklingsarbetet i Torvalla bidrar till att nå det övergripande målet i klimatstrategin. Kommunen behöver skapa förutsättningar för medborgare och näringsliv att minska sin klimatpåverkan och energianvändning. Förvaltningen ser också att det finns goda förutsättningar att arbeta med hållbara och energieffektiva resor och transporter i området.

3.5 Social- och arbetsmarknadsförvaltningen

Social- och arbetsmarknadsförvaltningen arbetar bland annat med uppsökande arbete riktat mot ungdomar 12-18 år samt med riktade insatser mot specifika ungdomar som är aktuella för utredning på förvaltningen. Socialtjänsten medverkar även i arbetet med Familjecentralen i Torvalla. Förvaltningen anser att samarbetet med skolorna fungerar bra liksom samarbetet med fritidsgårdarna, både på individuell som strukturell nivå. Civilsamhället har gjort ett bra jobb när det gäller integrationsarbetet, vilket är viktigt att bygga vidare på.

Förvaltningen anser att det vore bra att kunna bredda utbudet av aktiviteter samt att öka tillgången till fritidsgårdarna under loven. Det är även viktigt att hitta sätt att komma i kontakt med ungdomar som inte är föreningsaktiva och som inte är på fritidsgårdarna, samt deras föräldrar, för att bilda sig en uppfattning kring vad dessa familjer anser behöver utvecklas i Torvalla.

3.6 Teknisk förvaltning

Teknisk förvaltning arbetar bland annat med drift av parker, gator, gång- och cykelvägar, centrum, fritidsanläggningar och lekplatser i området. Inom område Mark och anläggning är Torvalla fokusområde under 2020-2021. Belysningen i centrum har bytts ut och buskar, planteringar och fontäner i centrum ses över och åtgärdas. Teknisk förvaltning menar att driftbudgeten är för liten för att kunna jobba på ett bra sätt med den dagliga driften, men också för att kunna höja standarden och arbeta mer med utvecklingsfrågor. Det krävs pengar för att både kunna sköta anläggningar och verksamheter och för att långsiktigt kunna underhålla dessa på ett bra sätt. I kommunens system Flexite kommer det in många synpunkter och önskemål från medborgarna om bättre skötsel, städning, gräsklippning, rensning av grönytor och rabatter, röjning i skog, längs gångvägar och mellan kvarter med mera.

Under hösten 2020 gjordes det en naturvärdesinventering, där en konsult har tittat på i stort sett all oexploaterad mark i Torvalla och Odensala för att se om det finns några särskilda naturvärdesobjekt i dessa områden. Ett antal naturvärdesobjekt har identifierats i form av bäckar, skogsområden och ängs- och betesmarker. Områdets kalkrika mark gör till exempel att ett stort antal naturvårdsarter, varav flera orkidéer, har påträffats.

3.7 Vård- och omsorgsförvaltningen

Vård- och omsorgsförvaltningen arbetar bland annat med frågor som vård, omsorg och hemsjukvård i ordinärt boende, boende för personer med funktionsnedsättningar, särskilt boende för äldre samt hälsofrämjande och förebyggande arbete kopplat till äldre och personer med funktionsnedsättningar.

I Torvalla ansvarar förvaltningen för hemtjänst, hemsjukvård och stöd och omsorg hos medborgare i:

- Ordinärt boende
- Särskilt boende för äldre,
- Särskilt boende för personer med funktionsnedsättning
- LSS-bostäder (enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade)

Förvaltningen har dessutom ansvar för mötesplatser för äldre samt arbetsplatser och sysselsättning för personer med funktionsnedsättning.

Det kommunövergripande projektet Age friendly cities and communities pågår under 2020-2022 med syfte att göra Östersunds kommun mer åldrandevänligt för både äldre och personer med funktionsnedsättningar. Inom projektet genomförs en nulägesanalys av hur äldre (65+) respektive personer med funktionsnedsättning (18+) upplever olika områden. Därefter ska det utformas en handlingsplan.

Förvaltningen lyfter fram det positiva med att det finns flera centralt placerade mötesplatser för äldre som är välbesökta. Situationen är dock sämre för dem som bor i nedre Torvalla. Det finns också en livsmedelsbutik i centrala Torvalla, vilket möjliggör för äldre och personer med funktionsnedsättningar som bor i området att kunna göra inköp i närområdet.

Vård- och omsorgsförvaltningen lyfter följande brister/utvecklingsområden kopplat till Torvalla:

- Bristen på närservice i hela nedre delen av Torvalla medför ökade kommunala stödinsatser i form av servicetjänster, färdtjänst, ledsagning/följeslagning.
- Avsaknad av hälsocentral i Torvalla kan medföra att medborgare väljer att inte söka vård när de skulle behöva och det kan medföra behov av ökade kommunala stödinsatser.
- Stadsbussarnas turtäthet stämmer inte överens med de arbetstider som Vård- och omsorgsförvaltningens personal har. Det innebär svårigheter för befintlig personal att ta sig till och från arbetsplatsen och svårigheter att rekrytera ny personal, eftersom alla inte har körkort och bil.

Förvaltningen betonar också att det är viktigt att skapa tillgängliga och trygga utemiljöer och mötesplatser samt att tillgång till fler tillgängliga bostäder skulle ge möjlighet för äldre och personer med funktionsnedsättningar att kunna bo kvar längre i sitt närområde.

4. Samverkan med andra aktörer

Projektet har under hela projekttiden haft löpande dialog med en samverkansgrupp, bestående av representanter från Rädda Barnen, Hej främling, Svenska Fotbollsförbundet, RF-SISU Jämtland Härjedalen, Dialogues via Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Integrationservice, Kultur- och fritidsenheten, Område fritidsgårdar, Område Styrning och Näringslivskontoret. Samverkansgruppen har utbytt erfarenheter från olika projekt och satsningar med koppling till Torvalla. Gruppen har i första hand haft ungdomar som målgrupp och har fört dialog kring möjligheter att skapa ökad delaktighet och inflytande bland ungdomar i Torvalla.

Projektet har haft hjälp och stöd av organisationen Dialogues, via SKR, där Östersunds kommun deltar i ett nätverk, tillsammans med andra kommuner, kring medborgardialoger i komplexa samhällsfrågor. Dialogues har hjälpt projektet att hitta former för perspektivinsamling och samtal med ungdomar i Torvalla.

I följande avsnitt beskrivs verksamheterna hos några aktörer som projektet har samverkat med kring utveckling i Torvalla.

4.1 Rädda Barnen

På Lika Villkor är en del av Rädda Barnens arbete i socioekonomiskt utsatta områden. Det är en långsiktig satsning för att stärka engagemang, delaktighet och inflytande bland barn och unga i Sverige. På Lika Villkor har etablerat sig i ett antal städer och finns idag i Stockholm, Göteborg, Malmö, Borlänge, Västerås och Umeå. Målsättningen för På Lika Villkor är att genom direktstödsverksamhet minska diskriminering av barn och unga i socioekonomiskt utsatta områden samt att stärka ungdomars inflytande, engagemang och delaktighet i frågor som berör dem. Oavsett bakgrund eller uppväxtmiljö ska alla barn och ungdomar ha samma möjligheter och förutsättningar att delta i samhället och att kunna påverka sin livssituation.

Nyckeln i arbetet är lokalt ägandeskap. Att de boende i området, med stöd av Rädda Barnen, ska kunna påverka sin situation och genomföra hållbara lösningar som gör skillnad på såväl lokal som på strukturell nivå. Arbetet sker i partnerskap och sträcker sig över flera sektorer som näringsliv, civilsamhälle, offentlig sektor och akademi.

På nästa sida visas en figur över de fokusområden som Rädda Barnen arbetar med för att nå förändring.

Figur 4. Rädda Barnens fokusområden i På Lika Villkor.

När Rädda Barnen, genom På Lika Villkor, engagerar sig i ett nytt område genomförs alltid en omfattande kartläggning först, där de boende står i fokus. Det är viktigt att kartläggningen genomförs av någon som har stor lokal kännedom, stark lokal förankring, förtroende, ett lokalt nätverk samt förståelse för de lokala förutsättningar som finns. Östersunds kommun har inlett en dialog med Rädda Barnen om hur en kartläggning av Torvalla skulle kunna genomföras.

Rädda Barnens arbete med På Lika Villkor har i andra kommuner bland annat lett till följande resultat:

- Personlig utveckling, stärkt sammanhållning och egenmakt hos målgruppen genom direktstödsarbete.
- Barn och föräldrars röster har blivit hörda.
- Ökade kunskaper och tryggare rum.
- Fysiska förändringar och stärkt tillit till samhällsservice.
- Fler mötesplatser och starkare lokalt ägandeskap.
- Stärkta samarbetspartners lokalt och nationellt.

4.2 Hej främling

Hej främling bildades som ideell förening under 2013 i Jämtland och har i dag regelbundna aktiviteter i sju olika län, från Luleå i norr till Malmö i söder. Föreningens målbild är ett samhälle med livskraftiga människor, där alla upplever en god fysisk och psykisk hälsa. Hej främling strävar efter ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart innanförskap, där idrott, kultur och friluftsliv kombineras i utbudet av aktiviteter. Aktiviteterna är inte bundna till lokaler, utan anpassas i stället till den plats där aktiviteten lämpar sig bäst.

Med hänvisning till forskning visar Hej främling att god fysisk hälsa och kulturella aktiviteter även ger tydliga effekter på den psykiska hälsan. Ytterligare mervärden som aktiviteterna genererar är de värdefulla nätverk som skapas. Detta har i sin tur resulterat i nya boenden och sysselsättningar som praktikplatser eller arbete. Verksamheterna bedrivs nära lokala beslutfattare, näringsliv och civilsamhälle, med en vilja om att gemensamt nå målsättningar med minskad segregation och minskat socialt utanförskap.

Hej främling har tillsammans med Östersunds kommun en överenskommelse om ett idéburet offentligt partnerskap sedan 2017. Avtalet gäller ungdomar och unga vuxna som söker innanförskap och en plats i samhället. Fokus har varit den mötesplats som har utvecklats på Gamla Tingshuset.

Under arbetet med Strategi Utveckling Torvalla har Hej främling deltagit för att hjälpa till med att lyfta fram ungdomsperspektivet. Organisationen har sedan tidigare sett att målgruppen önskar fler öppna och hälsofrämjande aktiviteter i Torvalla och har därför visat särskilt intresse för området.

Den metod som Hej främling utgår ifrån heter Asset Based Community Development (ABCD), vilket innebär att vara på ute på "fältet" och inventera vad målgruppen ser för behov av insatser. För att hitta det som motiverar målgruppen, prova och sedan vid behov förändra. Metoden ABCD utgår från individens resurser, styrkor och tillgångar. Insatser ska göras tillsammans med de människor som berörs utifrån vad de själva vill, för att involvera och ta till vara på det engagemang, förmågor och styrkor som målgruppen redan har.

4.3 RF-SISU Jämtland Härjedalen

Under 2021-2022 arbetar RF-SISU Jämtland Härjedalen, med stöd från kommunen, med att skapa en Föreningslots i Torvalla. Föreningslotsen handlar om uppsökande verksamhet och att lotsa in ungdomar till aktiviteter på fritiden. Satsningen ska bidra till att främja en meningsfull fritid för ungdomar, genom att visa på tillgängliga aktiviteter och föreningar samt att utveckla nya metoder för en aktiv fritid. Många ungdomar har inte ett fungerande vuxenstöd och behöver hjälp med att kunna komma in i en idrottsförening. Målgruppen för satsningen är ungdomar i åldern 12-16 år.

RF-SISU Jämtland Härjedalen planerar också att starta upp Street Games i Torvalla. Street Games genomförs i samverkan med andra aktörer och ideella organisationer. Det är en form av prova på verksamhet för alla åldrar, som genomförs under sommarlovet och där det finns möjlighet att prova på olika utomhusaktiviteter.

Arbetet med både Föreningslotsen och Street Games är ett resultat av ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) mellan Kultur- och fritidsnämnden och RF-SISU Jämtland Härjedalen. IOP:t genomförs under 2021 och 2022.

5. Resultat från medborgardialoger

I detta kapitel presenteras resultaten från de medborgardialoger, samtal, möten och undersökningar som projektet har genomfört med medborgare och andra aktörer i Torvalla. Resultaten presenteras under de olika områdena: företagande och tillväxt, kommersiell och offentlig service, bostäder, trygga och tillgängliga utomhusmiljöer, ung i Torvalla, äldre i Torvalla, ett Torvalla för alla och en meningsfull fritid.

5.1 Företagande och tillväxt

Det finns det 366 registrerade företag i Torvalla. Omkring 100 av dessa företag har en omsättning och finns främst inom följande branscher: tillverkning, verkstad, bygg, mark och grund, bilhandel, möbelhandel och konsultverksamhet. Cirka 10 % av dessa 100 företag ingår i kedjor eller har huvudkontor på andra orter än i Östersund. De flesta företag är lokaliserade i Verksmon, Öster om E14. Fler och fler företag och verksamheter vill etablera sig i Torvalla, men då det inte finns någon ledig industrimark försvåras möjligheterna till nya etableringar.

Den 5 november 2020 genomfördes en företagsfrukost med företagare i Torvalla. På mötet deltog 13 företagare, med verksamhet i Torvalla och Verksmon. De frågor som diskuterades på mötet utgick från följande frågeställningar:

- Vad ser ni för möjligheter för Torvalla att utvecklas?
- Har ni förslag på konkreta åtgärder som skulle få företagen i Torvalla att växa och utvecklas?
- Finns det problem som behöver åtgärdas i Torvalla företagsområde?

Skyltning, snöröjning/sandning och busslinje till Verksmon m m

Många av de frågor som togs upp på företagsfruskosten handlade om konkreta åtgärder, kopplade framför allt till Verksmon, för att skapa ett mer attraktivt företagsområde. Företagen vill att skyltningen i området ska ses över. De önskar gemensamma hänvisningsskyltar till området. Ett förslag var att alla företag i området tillsammans skulle vara med och finansiera nya skyltar och underhåll av dessa. Trafik och el på Teknisk förvaltning har tidigare haft dialog med företagen i Verksmon och anvisat plats för att kunna sätta upp en gemensam företagsskylt för området. Företagarna ser också infrastruktur som internet och el-försörjning som mycket viktiga frågor som måste fungera i området.

På företagsfrukosten lyftes behovet av att se över kommunikationer mellan Verksmon och bostadsområdena i Torvalla. Företagarna anser också att snöröjningen och sandningen inte fungerar tillfredställande, framför allt efter Hägnvägen som är huvudgatan som går igenom området. Avtalet för snöröjningen i Verksmon är från 2016. Gata och park på Teknisk förvaltning säger att det inte går att utöka snöröjningen med den budget som finns idag. Under 2021 ska det göras en ny upphandling för vinterväghållning i kommunen. Då är det möjligt att se över om ambitionsnivån och budgeten ska utökas för snöröjningen, utifrån att kommunen bedömer att huvudgatan i Verksmon är en så pass trafikerad väg att det finns behov av att höja standarden på den. Företagarna önskar även att

kommunen ska se över om det går att göra om Hägnvägen till en huvudled. Trafik och el på Teknisk förvaltning svarar dock att huvudled inte är aktuellt, då högerregeln bidrar till lägre hastigheter i området.

Önskemål finns om att dra en busslinje till Verksmon för att de som arbetar i området ska kunna ta bussen till jobbet. Det är ett sätt att till exempel kunna locka fler ungdomar att jobba hos företagen i Verksmon, då många ungdomar inte har körkort och tillgång till egen bil.

Företagarnätverk

Det finns från företagens sida intresse av att starta upp ett företagarnätverk i Torvalla. Det har tidigare funnits en företagarförening, men den lades ner när engagemanget avstannade och den ledande eldsjäl i föreningen försvann. Ett företagarnätverk skulle kunna driva företagens gemensamma intressen i Torvalla. Frågor kring exempelvis skyltning och utveckling av infrastrukturen i området skulle kunna hanteras inom nätverket och kommunen skulle ha en samlad part att föra samtal med vad gäller företagsfrågor i Torvalla. Efter företagsfrukosten bildades ett nätverk på Facebook för företagare och fastighetsägare i Torvalla. Nätverket har nu cirka 30 medlemmar och syftet är att vara ett forum för att kunna diskutera aktuella frågor i Torvalla. Företagarnätverket kallade under januari 2021 till ytterligare ett fysiskt möte i Verksmon, för fortsatt dialog kring utvecklingsfrågor, men endast två företagare kom till mötet.

Mark för etablering av nya verksamheter

På längre sikt ser företagen stora möjligheter för fler industrier och verksamheter att kunna flytta till Verksmon. Men för att göra området mer attraktivt för nya företag behöver tillgången till mer mark ses över. Företagarna önskar att kommunen i planeringen av området ska titta på marken som är obebyggd kring Verksmon och som är tänkt som industrimark, bland annat för högintensiv elindustri. Det pågår ett arbete med nya detaljplaner i Verksmon, där det kommer att skapas ett mindre antal tomter för nya verksamheter. Möjligheten att avsätta ytterligare mark för etablering av nya verksamheter är en fråga som ska behandlas i Översiktsplan 2040 och i den fördjupade översiktsplanen.

5.2 Kommersiell och offentlig service

I samband med de flesta möten och samtal som projektet har genomfört har frågor tagits upp kring utbud och tillgång till kommersiell och offentlig service i Torvalla. Ungefär hälften av de som svarade på enkätundersökningen för personer över 65 år anser att det finns ett tillräckligt serviceutbud i deras närområde. Nästan lika hög andel tycker att det inte gör det. Det kan bero på var i Torvalla personerna som har svarat bor, då tillgången till närservice skiljer sig mycket åt mellan de olika områdena. En majoritet av de som svarade på enkätundersökningen för äldre uppger att de vet var de ska vända sig för att ansöka om stöd, vård och omsorg. Samtidigt uppger en femtedel av de som svarade att de inte vet var de ska vända sig i sådana frågor. Torvallaskolans elever upplever att biblioteket och Coop är bra, men önskar fler restauranger och butiker i Torvalla.

Bibliotek och medborgarkontor

I Torvalla finns det ett integrerat områdesbibliotek som ger service till både allmänhet och skolor i området. Personalen på biblioteket sköter den dagliga verksamheten för både allmänheten, förskolor och skolor i området. Biblioteksbusen besöker också från och med hösten 2020 två förskolor, Kronan och Kärven, i Torvalla. Övriga förskolor besöker själva biblioteket eller får litteratur utskickad.

Biblioteket är en viktig mötesplats i Torvalla, men lokalerna skulle behöva göras mer tillgängliga för att locka andra besökare än skolans elever. Entrén är idag integrerad med skolans entré, vilket gör att den syns dåligt. Många upplever biblioteket som enbart ett skolbibliotek. Entrén skulle behöva byggas om för att synliggöra verksamheten på ett bättre sätt och för att göra biblioteket mer inbjudande och tillgängligt.

Flera av de aktörer som projektgruppen har träffat önskar ett bemannat medborgarkontor i Torvalla, gärna i anslutning till biblioteket. Tillgänglighetsrådet skulle gärna vilja ha hjälp med funktioner som översättning och användande av datorer. Studieförbundet ABF ser behov av någon form av medborgarkontor i Torvalla, med möjlighet att hjälpa medborgarna i olika frågor, som till exempel kontakt med myndigheter och vägledning i användandet av digitala tjänster. I enkätundersökningen till personer över 65 år svarade en tredjedel att de vänder sig till biblioteket för att få hjälp med mobiltelefon, dator och internet. PRO (Pensionärernas riksorganisation) menar att det är komplicerat med information och kommunikation, speciellt om informationen är digital. Alla har inte en dator eller en smartphone och skulle därför behöva hjälp med att använda olika digitala tekniker och tjänster.

Även biblioteket själva ser behov av ett medborgarkontor i Torvalla. Det digitala utanförskapet är utbrett och många målgrupper, bland annat pensionärer och personer med utländsk bakgrund, behöver mycket stöd i olika frågor. Idag finns det lånedatorer i biblioteket som många använder och personalen försöker hjälpa till i olika frågor, men medborgarservicen skulle kunna utvecklas mycket mer och i samverkan med andra aktörer, som till exempel Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Kundcenter på kommunen. Om det fanns ett grupprum skulle det också vara möjligt att anordna fler aktiviteter i biblioteket och att samverka mer med andra aktörer och organisationer i Torvalla.

De målgrupper som biblioteket har svårast att nå är ungdomar och kvinnor med utländsk bakgrund. Genom att satsa på nya verksamheter, som exempelvis digitala projektet och aktiviteter kring programmering, skulle biblioteket kunna locka nya målgrupper. Biblioteket har en ambition att arbeta med att höja den digitala kompetensen generellt bland medborgare i Torvalla. Biblioteket har också som avsikt att starta upp läxhjälp för grundskolan, vilket kan locka fler ungdomar att besöka biblioteket.

Familjecentral och hälsocentral

Familjecentralerna i Östersunds kommun drivs genom ett samverkansavtal mellan Barn- och utbildningsförvaltningen, Social- och arbetsmarknadsförvaltningen och Region Jämtland Härjedalen.

På Familjecentralen i Torvalla finns barnhälsovård, mödrahälsovård, socialtjänst och kommunens öppna förskola. Familjecentralerna har framförallt ett föräldrastödjande uppdrag. På Familjecentralen finns pedagoger, barnmorska, läkare och socionomer kopplade till verksamheten. I Torvalla arbetar Familjecentralen med utökade hembesök. På de allra flesta platser genomförs två hembesök, medan det i Torvalla görs fyra hembesök per familj.

När hälsocentralen i Torvalla lades ner under 2018 hänvisades alla invånare i Torvalla till Brunflo och Odensala. Informationen upplevdes som bristfällig och många förstod inte att Familjecentralen fortfarande fanns kvar i Torvalla. Familjecentralen har därför färre besökare än tidigare, trots att det föds fler barn i Torvalla jämfört med andra stadsdelar. En tydlig trend är att de som bor i nedre Torvalla skriver sig på Odensala hälsocentral, medan de som bor i övre Torvalla skriver sig på Familjecentralen i Torvalla.

Familjecentralen i Torvalla har fina lokaler och plats för att kunna slå ihop verksamheterna barnhälsovård och mödrahälsovård med Odensala Hälsocentral. Om barnhälsovården och mödrahälsovården flyttades från Odensala till Torvalla, skulle det i Torvalla kunna bildas ett Familjens hus. Där skulle man kunna arbeta med alla barn från nyfödd upp till 18 år. Familjens hus skulle arbeta utifrån ett helhetsperspektiv, för att barnen ska få en så bra start i livet som möjligt.

I sina dagliga möten med invånare i Torvalla ser personalen på Familjecentralen att det finns stora utmaningar med den psykosociala miljön. Många invånare har missbruksproblem, arbetslösheten är hög och många har låg utbildning. Dessutom finns det en stor grupp invånare som inte pratar svenska, vilket medför stora svårigheter med språk och behov av tolkar.

Öppna förskolan i Torvalla är en del av Familjecentralen. Familjecentralens uppdrag är bland annat att utgöra en lättillgänglig mötesplats och ge möjlighet för barn och föräldrar att stärka och bredda sitt sociala nätverk. Familjecentralernas målgrupp är vårdnadshavare med barn i åldern 0-6 år. Under de senaste åren har en ökad samverkan skett med andra aktörer till exempel Förälder Östersund, för att ge ett mer sammanhållande föräldrastöd på främjande och förebyggande nivå. Det har också funnits tankar om att utöka familjecentralens målgrupp till vårdnadshavare med barn i åldern 0-12 år.

Personalen på Öppna förskolan upplever att behoven av stöd hos familjerna som besöker verksamheten är stora. De önskar att socialtjänsten fanns på plats i större utsträckning, till exempel i barngrupper, för att kunna arbeta förebyggande. De önskar också att Svenska för invandrare (SFI) hade verksamhet på Familjecentralen. Under 2019-2020 beviljades Familjecentralen i Torvalla projektmedel från Länsstyrelsen. En del i satsningen var att anställa språkstöd. Resurserna fungerade som ett stöd i verksamheten och som en brygga mellan mödravården och öppna förskolan. Projektet genererade fler besökare och en förbättring mellan olika berörda yrkesgrupper.

Barn- och utbildningsnämnden har i nämndens verksamhetsplan inför 2022 ett uppdrag att se över Öppna förskolans roll och lokalisering på de olika platserna i kommunen.

Ett flertal aktörer tar upp behovet av en ny hälsocentral i Torvalla. Av de boende som svarade på Rikshems enkätundersökning betonade 80 % att en hälsocentral är en mycket viktig fråga att arbeta för i Torvalla. Även personalen på Familjecentralen ser behov av en hälsocentral i Torvalla. Diskussioner kring etablering av en ny hälsocentral i området Odensala/Torvalla pågår i dagsläget mellan kommunen och Region Jämtland Härjedalen.

Polis

Flera målgrupper önskar att polisen är mer närvarande i Torvalla. Förskolan Lillfjället i Fjällmon berättar att det tidigare fanns en kvarterspolis i centrum och att de gärna skulle vilja att polisen kom tillbaka till Torvalla. Många säger att det skulle leda till ökad trygghet i området. KPR (Kommunala pensionärsrådet) önskar att polisen är ute mer på kvällarna i Torvalla, att de är synliga i området och pratar med medborgarna. Ungdomarna vill gärna förbättra dialogen och skapa en bra och nära relation med polisen som kan bygga på ömsesidigt förtroende.

Tillgänglighet inomhus

I samband med Tillgänglighetsrådets möte i november önskade deltagarna att tillgängligheten i livsmedelsbutiken Coop i Torvalla centrum ska ses över. Det upplevs vara trångt och svårt att ta sig fram i butiken. Tillgänglighetsrådet anser också att det är svårt att komma in i biblioteket och att röra sig inne i lokalerna.

Busstrafik

Många personer och organisationer lyfter frågor kring busstrafiken till och från Torvalla. Behovet av utökade bussturer upplevs framför allt vara på söndagar och under sommartid. På Torvalla anslagstavla har det kommit in synpunkter om att se över 6:ans busslinje så att den angör områden där det bor många människor. Ett återkommande önskemål, främst från pensionärerna, är att det ska gå en direktbuss från Torvalla till Lillänge. Att åka med buss till Lillänge är idag krångligt, då det innebär att bussbyte måste ske i Östersunds centrum. Ett ytterligare önskemål är fler tidiga bussturer på söndagar, för att de som till exempel arbetar inom vård och omsorg ska kunna ta sig till jobbet tidigt på morgonen.

KPR tycker att placeringen av busshållplatser vid äldreboenden i Torvalla ska ses över, för att underlätta för både boende och besökare. PRO önskar också pensionärpriser på busskortet. De arbetade tidigare med frågan tillsammans med SPF (Sveriges pensionärsförening), men arbetet ledde inte till något resultat. Frågan kring pensionärpriser på bussarna kommer att tas med som en utvecklingsfråga i projektet Age friendly cities and communities. Det kommer inför 2023 att göras en ny upphandling av stadstrafiken, där bland annat linjesträckningen ska ses över.

Återvinningsstationer

Det finns tre återvinningsstationer i Torvalla, i Fjällmon, vid Torvalla centrum samt ovanför Basvägen vid vattentornet i övre Torvalla. I Ängsmon saknas återvinningsstation. PRO i Torvalla tycker att området kring återvinningsstationen vid Basvägen behöver städas upp och skötas bättre. Enheten Avfall VA på Teknisk förvaltning berättar att det ofta är skräpigt kring återvinningsstationerna och att

vissa återvinningsstationer är mer utsatta än andra. Det beror ofta på att det ”dumpas” saker där som egentligen ska slängas på Återvinningscentralen. Avfall VA har frekventa uppföljningar av städningen, men det krävs även inrapportering från medborgarna när det brister i underhållsstädningen.

Önskemål har också kommit in om att sätta upp sopsorteringsskyltar på fler språk vid återvinningsstationerna. Idag finns enbart skyltar på svenska och engelska. Broschyrer om sortering finns dock framtagna på fler språk. Vägen in till återvinningsstationen vid Basvägen skulle också behöva åtgärdas, förslagsvis asfalteras, då den är väldigt gropig. Det är dock en enskild väg, så dialog måste ske med vägföreningen som ansvarar för vägen.

5.3 Bostäder

Kommunen reviderar för närvarande de kommunala riktlinjerna för bostadsförsörjningen, vilka nu har omarbetats till en strategi. Utmaningar kopplat till bostadsförsörjning kommer strategiskt att behandlas i Strategi för bostadsförsörjning, medan frågor kopplat särskilt till bostäder i Torvalla lyfts i denna strategi. Målsättningen med Strategi för bostadsförsörjning är att säkerställa att medborgarna i Östersund kan finna en skälig bostad och att kommunen bättre ska kunna identifiera hur bostadsbehoven ser ut i kommunens olika delar.

Bostadsbeståndet i Torvalla

Torvalla har som helhet ett relativt blandat bostadsbestånd, avseende hustyper (småhus, radhus och flerbostadshus) och upplåtelseformer (hyresrätter, bostadsrätter och äganderätter). Totalt finns det 3 400 bostäder i stadsdelen, varav cirka 25 % i småhus, radhus och kedjehus och 75 % i flerbostadshus.⁸

För kommunen som helhet är fördelningen ganska jämn mellan bostadsrätt i flerbostadshus, hyresrätt i flerbostadshus och äganderätt i småhus. Det vill säga det finns ungefär dubbelt så många lägenheter i flerbostadshus (oavsett upplåtelseform) som det finns småhus.⁹ Den största delen av bostadsbeståndet i Torvalla är byggd under slutet av 1980-talet och tidigt 1990-tal. Under 2000-talet har det främst tillkommit småhus- och radhusområden i moarnas ytterområden.

I Fjällmon bor det ungefär 2 500 personer. Bostadsbeståndet består av cirka 68 % lägenheter i flerbostadshus och cirka 32 % småhus, kedjehus och radhus. Här ser vi en koncentration av kedjehus och radhus kring stadsdelscentrum (området vid skolan) och en övergång till alltmer renodlade småhusområden mot ytterområdena. Flerbostadshusen ligger främst längs Fäbodleden och Storfjällsvägen. Här är flerbostadshusen byggda mellan 1981-1984 och upplåts framför allt med bostadsrätt och med HSB och Riksbyggen som förvaltare. Östersundshem äger en fastighet med flerbostadshus i form av hyresrätter. Rikshem och Brogården äger övriga fastigheter som upplåts med hyresrätt.

I Skogsmon bor det cirka 2 900 personer. Bostadsbeståndet består till cirka 87 % av flerbostadshus och 13 % av småhus, radhus och kedjehus. Generellt kan vi se en bebyggelsestruktur där flerbostadshusen ligger kring centrum, för att sedan övergå

⁸ För kartor över bostadsbeståndet i Fjällmon, Skogsmon och Ängsmon se bilaga 4, 5 och 6.

⁹ Statistikmyndigheten SCB, 2019.

i radhus, kedjehus och småhus ju längre från centrum vi rör oss. Hyresrätter finns endast i form av lägenheter i flerbostadshus, medan bostadsrätter finns i flerbostadshus, radhus och kedjehus. Äganderätter består av småhusenheter. Kring centrum finns lägenheter i flerbostadshus både som hyresrätter och bostadsrätter. Hyresfastigheterna ägs av privata fastighetsägare, där Rikshem är en av de största ägarna.

I Ängsmon bor det ungefär 1 400 personer. Övervägande delen av bostadsbeståndet är byggt under 1990-talet. Det domineras av hyresrätter i flerbostadshus och större sammanhängande radhus- och kedjehusområden. Det gör att statistiken ser aningen skev ut för området, 18 % småhus och 82 % lägenheter i flerbostadshus. Andelen småhus/radhus är i själva verket betydligt högre. Även här har friliggande småhus byggts ut under 2000-talet.

Bostadsmarknadens utveckling

Kommunen ser en demografisk utveckling framöver med en stark befolkningsökning i åldersgruppen 80+. Den åldersgruppen kommer att ställa höga krav på bostadsmarknaden. Det är därför viktigt att arbeta för att anpassa fler bostäder med rimliga hyror, med till exempel hiss, så att fler människor kan bo kvar längre i sina bostäder. Det kommer behövas ett tillskott av tillgängliga bostäder till överkomliga priser, för att så många som möjligt ska kunna anpassa sitt boende vartefter behoven förändras.

Under hösten har projektet haft möten med fastighetsägare i Torvalla. Fastighetsägarna anser att en blandning av bostäder med olika upplåtelseformer är en förutsättning för att skapa ett attraktivt och väl fungerande samhälle. Utvecklingen av själva området är viktigt för bostadsmarknaden. Ju fler företag som etableras i Torvalla och ju mer centrum utvecklas, desto större blir också möjligheterna att bygga och utveckla fastigheter. Inom fem år kommer många av hyresfastigheterna i Torvalla att behöva åtgärdas. Bedömningen från Rikshem är att invånarna skulle kunna acceptera en högre hyresnivå om det samtidigt sker en tydlig utveckling i området. Fastighetsägarna anser också att det behöver arbetas för att skapa en tryggare och mer attraktiv miljö kring Torvalla och att moarna behöver knytas ihop på ett bättre sätt. Det behöver satsas på aktiviteter och samlingsplatser som gynnar alla invånare.

Efterfrågan är stor på att bygga bostäder runt om i Torvalla. Särskilt stor är efterfrågan på villatomter. Det är önskvärt att knyta ihop de olika områdena i Torvalla på ett bättre sätt och genom detta kunna skapa möjligheter att utveckla nya bostadsområden. Kommunen arbetar med detaljplaner för småhusbebyggelse i Fjällmon. I Ängsmon är en detaljplan med småhus precis klar, där försäljning kommer att ske i två etapper om 15 respektive 35 tomter. Utöver tomter för friliggande småhus, kommer det att finnas inslag av radhus och flerbostadshus i de nya detaljplanerna.

I den enkätundersökning som Rikshem gjorde bland sina hyresgäster ställdes frågan kring behovet av utveckling av olika boendeformer i Torvalla. Drygt 60 % svarade att det är mycket viktigt att det byggs fler hyresrätter i Torvalla. I första hand efterfrågades fler 3:or och 4:or samt anpassade boenden för äldre (55+). I enkäten framkom också behov av att ta tag i det eftersatta underhållet på fastigheterna.

5.4 Trygga och tillgängliga utomhusmiljöer

En stor del av de synpunkter som har lämnats kring otrygghet handlar om belysning och Torvalla centrum. Det upplevs idag mörkt på många platser. Det anses också vara mycket växtlighet kring gång- och cykelvägar, vilket skapar en otrygghetskänsla. Det behöver därför göras en avvägning mellan att bevara växtligheten och att öka tryggheten, så att de gröna områden som finns i Torvalla tillgängliggörs och utvecklas på ett bra sätt.

I enkäten till eleverna på Torvallaskolan ställdes frågor kring den upplevda tryggheten. Otryggheten uppfattas som allra störst under kvällstid. Ungdomarna upplever bland annat Torvalla centrum som otryggt och menar att det är många otäcka människor som vistas i området. En stor andel av ungdomarna känner sig också otrygga på väg till eller från skolan, i skolan, på träning och på fritidsgården.

Diagram 1. Upplevd otrygghet utifrån enkäten till elever på Torvallaskolan

I den digitala upplevelsekartan fick medborgarna svara på frågan ”Den här platsen undviker jag helst på kvällar”. En stor del av de som svarade pekade ut Torvalla centrum, Torvallaskolan samt vissa gång- och cykelvägar som otrygga platser. Orsaken till den upplevda otryggheten handlade mycket om att det är för mörkt, för stökigt, att det rör sig skumma människor i området, att det är en samlingsplats för droger och att det finns ungdomsgäng som är högljudda.

I enkäten som Rikshem gjorde till sina boende framkom det att många känner sig otrygga i Torvalla och främst i centrum under kvällstid. Framför allt betonades att belysningen är dålig. Även gång- och cykelvägar upplevdes som mörka och otrygga. Bland de vuxna som deltog i telefonintervjuerna lyfts frågan om att det generellt är för mörkt i Torvalla samt att gång- och cykelvägar och centrum upplevs som otrygga platser. Även KPR upplever otrygghet utomhus på kvällarna och speciellt kring Torvalla centrum.

Trygghetsvandring

Under oktober genomförde projektgruppen en särskild trygghetsvandring med fokus att titta på hur medborgarna upplever tryggheten i olika delar av Torvalla.¹⁰ Många frågor handlade om belysning och trafikfrågor. Trygghetsvandringen utgick från Torvalla centrum, då det framför allt är där som många säger sig uppleva otrygghet.

¹⁰ För karta över trygghetsvandringen se bilaga 2.

Nattvandring

Under trygghetsvandringen träffade projektgruppen representanter från Nattvandrarerna. Nattvandrarerna har en grupp frivilliga nattvandrare samt en lokal i Torvalla. Det finns ett stort behov av fler vuxna som kan vara ute på kvällar och nätter, men för tillfället finns det inga föräldrar som är intresserade av att nattvandra i Torvalla. Att få kontakt med föräldrar är viktigt för att öka intresset. Nattvandrarerna har inlett dialog med Torvallaskolan för att få ha ett informationsmöte med elever och föräldrar. Möjlighet finns också att ordna föreläsningar för både ungdomar och föräldrar. Nattvandrarerna ser att samverka med skolan, fritidsgården och uppsökandeteamet är viktigt för att kunna nå fram till ungdomar och föräldrar med syfte att tillsammans skapa ett tryggare Torvalla.

Belysning

På trygghetsvandringen upplevde deltagarna att det generellt är för dåligt belyst kring Torvalla centrum. Många ungdomar samlas både vid torget och utanför fritidsgården, vilket bidrar till en otrygg upplevelse för många. Området bakom Torvallaskolan och sporthallen upplevs också som väldigt mörkt. Där samlas ofta stora gäng och bilar körs på fotbollsplanen. I och med att skolan är nedsläckt på kvällen uppfattas området mörkt. Belysningen efter gång- och cykelvägen klarar inte av att belysa hela detta stora område.

Under 2020-2021 pågår projektet Upprustning av Torvalla centrum. En av åtgärderna är att byta ut belysningen. Belysningen kring torget, Torvallaskolan och sporthallen har under 2020 ersatts med ny LED-belysning och det har också satts upp nya belysningsstolpar. Under våren 2021 kommer belysningen att kompletteras med ytterligare fyra belysningsstolpar inne på torget och armaturerna längs fasaden på Coopbyggnaden ska bytas ut. På sporthallens vägg kommer det att sättas upp en specialarmatur som ska projicera en bild. Tanken är att invånarna i Torvalla ska få vara med och rösta fram motivet och budskapet på bilden.

Även området utanför Familjecentralen upplevdes som väldigt mörkt under trygghetsvandringen. Planer finns att sätta upp tre pollare som ska belysa träden utanför vändzonen vid Familjecentralen. Det har också kommit in synpunkter på att parkeringen utanför Torvalla Centrum uppfattas som mörk. Parkeringen ägs till största del av Östersunds kommun, men ingår i ett skötselavtal med Bostadsrättsföreningen Torvalla Centrum.

Många medborgare har lämnat synpunkter på att kommunen borde tända belysningen längs Fäboleden och Basvägen igen, då de upplever dessa vägar som mycket mörka. Trafik och el på Teknisk förvaltning hänvisar till de regler och riktlinjer som finns framtagna för väg- och gatubelysning i kommunen. Vägar och gator som saknar oskyddade trafikanter bör inte belysas, då dessa vägar inte är tänkta att användas för gång och cykel. Belysningen längs Fäboleden kommer därför att plockas ner och istället väljer kommunen att förstärka belysningen i korsningarna för att skapa en säkrare trafiksituation. Om kommunen tänder belysningen efter Fäboleden och Basvägen igen så lockar det till att fler människor använder vägarna för att gå och cykla efter. Tanken är istället att hänvisa till gång- och cykelvägarna i området. Trafiksystemet i Torvalla bygger på trafikseparering i syfte att just skapa en trafiksäker miljö för de oskyddade trafikanterna.

Gång- och cykelvägar

Det har kommit in synpunkter om att gång- och cykelvägar i Torvalla generellt upplevs som mörka. Trafik och el på Teknisk förvaltning berättar att kommunen under de senaste åren har bytt ut belysningen längs merparten av Torvallas gång- och cykelvägar till ny LED-belysning. Under trygghetsvandringen ansåg deltagarna att belysningen behöver förstärkas längs gång- och cykelvägen mellan Stubbvägen och Rotvägen. Detta trots att nya belysningsstolpar är uppsatta på godkänt avstånd från varandra. Det finns även långa djupa sprickor i asfalten, men detta kommer att åtgärdas genom asfaltering under 2021.

Det kom också upp en synpunkt om att det saknas vägvisning för gång och cykel där gång- och cykelvägen kommer ut på Rotvägen. Gång- och cykelvägen avslutas tvärt och man cyklar rätt ut mot köriktningen på vägen. Trafik och el på Teknisk förvaltning kommer att sätta upp en ny skylt samt titta på om det går att åtgärda övriga brister. Det är också det mycket buskage som skymmer sikten vid Rotvägen. Mark och anläggning på Teknisk förvaltning brukar skicka brev till de boende i området för att uppmana till att se över häckar och dylikt.

Längs gång- och cykelvägen mellan Skogsmon och Ängsmon önskas fler sittbänkar. Behovet av fler sittplatser/sittbänkar kommer att tas med som en utvecklingsfråga i projektet Age friendly cities and communities. Både PRO och medborgare på Torvalla anslagstavla upplever att det generellt behöver röjas upp längs gång- och cykelvägarna i hela Torvalla för att skapa ökad trygghet. PRO anser också att det behöver röjas längs vägen in mot Mimergårdens skola. Mark och anläggning på Teknisk förvaltning berättar att det har gjorts väsentliga röjningar i Torvalla, bland annat efter gång- och cykelvägar. Utgångspunkten har framför allt varit de synpunkter som har kommit fram under tidigare trygghetsvandringar. Det kommer också att genomföras ytterligare röjningar kring gång- och cykelvägar under 2021.

Torvalla centrum

I den digitala upplevelsekartan svarar ett antal personer att det är till Torvalla centrum som de går för att handla och umgås med andra människor. Centrum upplevs som en lugn och bra plats under dagtid, men under kvällstid uppfattas området som otryggt. PRO berättar att många pensionärer är rädda för att gå ut under kvällstid. Det "hänger" ungdomar i centrum och det gör att de äldre inte vågar gå dit.

Önskemål kom fram under trygghetsvandringen om att rusta upp området kring dammen och trappan i centrum. PRO och Rikshems hyresgäster önskar också ett mer levande och renare torg med blommor och bänkar att sitta på. Skräpkorgarna kring torget skulle också behöva tömmas oftare. Inom projektet Upprustning av Torvalla Centrum ska vattenspegeln återställas och en staty som tidigare ingick i konstrundan i Torvalla ska placeras vid dammen. De upphöjda rabatterna har murats om och ska planteras med blommande perenner. Tillgången till sittplatser i centrum ska också ses över. De insatser som genomförs inom projektet har som avsikt att göra området kring centrum mer attraktivt. PRO önskar att det ska arrangeras torghandel i centrum, liksom det gjordes tidigare, eftersom det var väldigt uppskattat. Ett flertal aktörer efterfrågar också ett café.

I samband med trygghetsvandringen framkom behov av att förbättra skyltningen till Familjecentralen. Under 2021 kommer Region Jämtland Härjedalen att sätta upp en ny hänvisningsskylt till Familjecentralen.

Många aktörer upplever det komplicerat att förstå vem som sköter vad i Torvalla centrum. Flera aktörer är inblandade såsom kommunen och Bostadsrättsföreningen Torvalla Centrum. Upplevelsen är att ingen verkar riktigt vilja ta ansvar för den skötsel som behövs i området.

Tillgänglighet utomhus

I enkäten till äldre över 65 år framkom det behov av att se över snöröjning och sandning på trottoarer och gångvägar. En dryg tredjedel av de som svarade (35 %) anser att det är svårt att ta sig fram på trottoarer och gångvägar i Torvallas närområde under vinterhalvåret. Av de som svarade upplever 6 % att det är otillgängligt under hela året. PRO tar upp frågan om att snöröjningen kring bostäder i Torvalla behöver ses över. Det är svårt för äldre att ta sig fram och över plogkanter etc, speciellt för dem som använder rollator, rullstolar och permobiler.

Digital tillgänglighet – Mobiltäckning

Behov finns att förbättra den digitala infrastrukturen i Torvalla, med bättre mobiltäckning på fler ställen. Det handlar inte bara om teknik, utan också om möjligheten att kunna upprätthålla sociala kontakter och ta till sig information. Det är också en förutsättning för att kunna vara delaktig, självständig och aktiv. Idag använder många sina mobiltelefoner för bankärenden, myndighetskontakter och betaltjänster med mera. För Vård- och omsorgsnämndens målgrupper är det av största vikt att telefonin fungerar och det är en viktig trygghetsfråga, då dagens trygghetslarm är beroende av fungerande mobiltäckning.

Trafik

Under trygghetsvandringen framkom behov av att åtgärda trafiksituationen kring Torvallaskolan. Det finns en gångtunnel under vägen som få nyttjar idag. Istället önskas ett övergångsställe på bussgatan vid Skogsbruksvägen/Stubbvägen, där många barn går över vägen till och från skolan. Projektet har haft dialog med Trafik och el på Teknisk förvaltning som ska se över möjligheten att anlägga ett övergångsställe vid skolan. Enligt riktlinjer från Trafikverket bör det dock inte anläggas ett övergångsställe om det inte passerar minst 3000 bilar/dygn och minst 20 personer/timme under den mest trafikerade timmen på dygnet. Det finns emellertid möjlighet att göra undantag från riktlinjen om man anser att behovet är stort på just den platsen.

Trafiksituationen längs Havrevägen i Ängsmon har nämnts både på Torvalla anslagstavla, av PRO och av förskolan Kärven. Trafiksituation upplevs som otrygg, speciellt när föräldrar hämtar och lämnar sina barn på förskolan Kärven som ligger där. Bilar parkeras på båda sidor om vägen och ibland går det inte att passera. Frågan har även lyfts i ett medborgarförslag och i en insändare i tidningen Östersundsposten. Ärendet om parkeringsförbud längs Havrevägen var uppe för beslut i Tekniska nämnden i januari 2021 och då beslutades det att parkeringsförbud ska införas på en begränsad del av Havrevägen.

I övrigt skriver invånare på Torvalla anslagstavla att det finns behov av ett övergångsställe vid Västfjällvägen över till Storfjällvägen i Fjällmon samt vid korsningen Nektivägen och Vetevägen i Ängsmon. Trafik och el på Teknisk förvaltning bedömer dock att dessa platser inte uppfyller kravet för flöden av bilar och gående i dagens läge. Men att om flödet förändras med tiden så skulle frågan kunna bli aktuell. Ett annat önskemål som uppkom på företagsfrukosten var att anlägga ett övergångsställe på Kolarevägen in till området där Mio och Jysk med flera butiker ligger. Kolarevägen har dock inte så mycket trafik att kraven uppfylls för att anlägga ett övergångsställe. På företagsfrukosten framkom även att det körs mycket bilar på gång- och cykelvägen i Verksmonområdet. Trafik och el på Teknisk förvaltning kommer att se över skyltningen på gång- och cykelvägen.

Klotter och nedskräpning

I samband med trygghetsvandringen kom frågan upp om klotter. Klotter är vanligt förekommande i hela Torvalla. Det genomförs klottersaneringar varje år, men oftast klottras det på samma ställen igen. En ny klottersanering kommer att genomföras under 2021. Många av de aktörer som projektet har pratat med upplever också nedskräpning som ett stort problem i Torvalla och det uppfattas som att ingen ansvarar för att åtgärda de problem som finns kring nedskräpningen. Att se över klotter och nedskräpning i viadukter och liknande är något som Trafik och el på Teknisk förvaltning kommer att ta ett helhetsgrepp på under kommande år.

5.5 Ung i Torvalla

Utifrån att projektet ska ha ett tydligt barnrättsperspektiv har stort fokus lagts på dialog och samtal med unga i Torvalla. Utgångspunkten har varit att samla in perspektiv kring vad ungdomarna tycker är viktigt att utveckla och förändra i Torvalla samt om ungdomarna själva skulle vilja vara delaktiga i den långsiktiga utvecklingen av Torvalla.

Ungdomarnas bild av Torvalla

I enkätundersökningen som gjordes bland eleverna på Torvallaskolan ställdes en fråga om vad ungdomarna tänker på när någon säger Torvalla. Många ungdomar relaterar till hemmet, skolan och orten Torvalla. Flera tänker på Coop och Torvalla centrum. Några elever svarar att Torvalla är en mycket bra och trevlig plats, medan andra menar att Torvalla är ett otryggt område med mycket alkohol och droger. Ungdomarna fick också svara på frågan om vad de skulle vilja förbättra i Torvalla. En del ungdomar lyfter frågan om att skapa ett mer attraktivt centrum, med fler mataffärer och klädbutiker och en del ungdomar önskar att det ska bli tryggare att vistas ute under kvällstid. Flera elever vill också arbeta med att ändra det dåliga rykte som Torvalla har. Ungdomarna efterfrågar fler aktiviteter i Torvalla och mötesplatser där ungdomar kan träffa sina kompisar. Flera elever tycker också att det går för lite bussar mellan Östersunds centrum och Torvalla.

**Hur nöjd eller missnöjd är du med följande?
(skala 1 =Missnöjd, 4=Nöjd)**

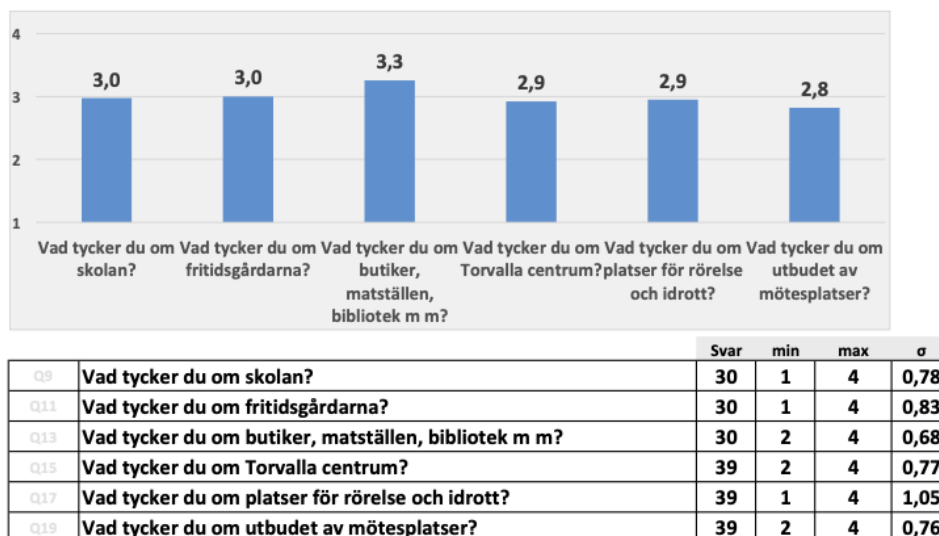

Diagram 2. Vad tycker ungdomarna om utbud och platser i Torvalla.

I de samtal som Hej främling har haft med ungdomar i Torvalla svarar flera av ungdomarna att de ser problem med att kommunen väljer att placera många familjer med utländsk bakgrund i just Torvalla samt att arbetet med integration inte fungerar så bra. De tycker att det är olyckligt att bilden av Torvalla är så dålig. Flera ungdomar säger att de skäms för att berätta att de kommer från Torvalla. Ungdomarna menar att många förknippar området med droger då de berättar att de bor i Torvalla. De ungdomar som ungdomscoachen har pratat med säger att Torvalla som stadsdel andas svag självbild, dåligt rykte och utanförskap.

Ungdomarnas vilja att påverka

Majoriteten av de ungdomar som Hej främling har pratat med svarade att de vill vara med och påverka det som händer i Torvalla. Ungefär en femtedel av ungdomarna känner sig dock uppgivna. De har fått frågan så många gånger, men det sker aldrig någon förändring. Även hos de ungdomar som ungdomscoachen har pratat med finns det ett stort engagemang att engagera sig i utvecklingsfrågor kring Torvalla. Ungdomarnas vilja är stark att vara med och förändra Torvalla utifrån den enkla principen att de flesta ungdomarna älskar Torvalla. Många kan tänka sig att vara med i en expertgrupp för att samverka med kommunen i frågor som berör ungdomar i Torvalla. Expertgruppen skulle kunna bistå med kunskap och synpunkter i frågor som ungdomar tycker är viktiga att jobba med i Torvalla. Om ungdomarna ska känna att deras insats värdesätts och tas på allvar så bör expertgruppen få ersättning av kommunen för det arbete som de utför.

Mötesplatser

Den tydligaste frågan som har framkommit i samtalen med ungdomarna är att det saknas en mötesplats för äldre ungdomar i Torvalla. Även de vuxna som intervjuades på telefon prioriterar en lokal med aktiviteter för ungdomar som den viktigaste frågan att arbeta med i Torvalla. Några tycker också att det saknas mötesplatser för alla målgrupper i Torvalla. Ungdomarna anser att fritidsgårdens

verksamhet främst är inriktad mot yngre ungdomar i högstadieåldern. De äldre ungdomarna känner sig inte välkomna på fritidsgården och tycker inte att verksamheten är anpassad för dem. De känner att de inte har någonstans att ta vägen efter skoldagens slut. Många familjer, särskilt i Skogsmon, bor trångt och ungdomarna har inte möjlighet att ta hem kompisar i så stor utsträckning. Det är därför viktigt att det finns en plats för ungdomarna att gå till och slippa vistas i trappuppgångar och utomhus i centrum.

Generellt har de flesta ungdomarna i Fjällmon och Ängsmon bättre förutsättningar att träffas hemma hos varandra, då de oftast har andra boendeförhållanden än många ungdomar i Skogsmon. Den mötesplats som ungdomarna önskar bör ligga i Torvalla centrum, eftersom behovet av en social mötesplats är absolut störst bland ungdomar som bor i Skogsmon.

Att skapa en mötesplats för äldre ungdomar kan handla om att utveckla en helt ny mötesplats i en ny lokal, eller att satsa på den befintliga fritidsgården i centrum och göra den mer attraktiv för äldre ungdomar. Det ungdomarna söker är en mötesplats där de kan träffas för att umgås, göra läxor och fika med mera. Ungdomarna säger att om de har någonstans att ta vägen efter skolan så slipper de vara rastlösa och driva omkring i centrum och i trappuppgångar. Om ungdomarna får känna sig delaktiga och behövda, på en plats där de trivs och vill vara, så kommer också tryggheten i Torvalla att öka. De äldre ungdomarna säger sig också kunna vara förebilder för de yngre när det gäller att minska stöket i centrum.

Mötesplatsen ska också ha en viktig social funktion, där personalen behöver vara det vuxenstödet som många ungdomar saknar hemma. Det sociala stödet blir här lika viktigt som att skapa den fysiska mötesplatsen och det är av yttersta vikt att rätt personal anställs på en sådan mötesplats. Det måste vara personal som ungdomarna har förtroende för och som har förståelse för ungdomarnas situation och bakgrund. Många ungdomar i Torvalla lever i familjeförhållanden där det förekommer fattigdom, kränkningar och övergrepp och där den psykiska ohälsan är utbredd.

Citat från en ungdom i Torvalla: *"Ni kan inte ha personal där som inte vet hur det är att växa upp som vi gör. Det spelar ingen roll om personen i fråga har läst alla böcker och högskolepoäng i världen. Det vi går igenom är inget man kan lära sig i en bok. Visst, man kan ha empati och medlidande men det där hatar jag. Vill inte att nån ska tycka synd om oss. Så för oss är personalen verkligen den viktigaste frågan om vi ska forma en mötesplats."*

Även i de samtal som Hej främling har haft med ungdomar i Torvalla har frågan om en attraktiv mötesplats varit viktigast. Andra frågor som ungdomarna lyfter är att lägga konstgräs på Råplan vid Torvallaskolan, satsa på en basketplan, skapa en studiegård där ungdomarna kan göra sina läxor och behov av en mataffär i Ängsmon. Tjejerna som deltog på workshopen tycker också att det saknas mötesplatser för ungdomar i Torvalla. Det finns inga bra ställen att gå till och hänga på. Eleverna på Torvallaskolan fick frågan om vad de anser om utbudet av mötesplatser i Torvalla. En del tycker att utbudet av mötesplatser är bra, medan andra svarade att det borde skapas fler mötesplatser.

Fritidsgårdarna

Projektet har träffat personalen på fritidsgården Ängsmogården i Ängsmon. Ängsmogården är öppen för ungdomar i åldern 13-18 år. Den största andelen ungdomar som besöker fritidsgården är killar. Under en normal kväll kommer det ungefär 25-35 ungdomar till fritidsgården och det är oftast samma ungdomar som besöker gården. Personalen på Ängsmogården anser att fritidsgårdarna är viktiga mötesplatser för ungdomar. Fritidsgårdarna skapar trygghet och möjligheter för de ungdomar som av olika anledningar inte kan träffas hemma hos varandra. Många ungdomar har det också ganska stökigt hemma och behöver en trygg och lugn plats att kunna gå till på kvällar och helger.

Ängsmogården saknar de pengar som tidigare fanns för att stärka Mötesplatser för unga i kommunen. Med dessa pengar fanns det möjlighet att göra det lilla extra, som att åka på utflykter eller att satsa på extraöppet för tjejer en kväll i veckan. Många familjer i Torvalla har inte ekonomisk möjlighet att själva åka iväg på semester och då blir de arrangemang som fritidsgårdarna ordnar extra viktiga. Personalen på Ängsmogården tycker inte att det är en bra lösning att starta upp en helt ny mötesplats i Torvalla centrum. De anser att det finns en risk att kommunen då öppnar upp en ny otrygg plats. En bättre lösning är att satsa på den befintliga fritidsgården i Torvalla centrum och att utveckla fritidsgården till att bli en bättre mötesplats även för äldre ungdomar.

Projektet har även träffat personalen på fritidsgården i Torvalla centrum. Personalen anser att fritidsgården är extremt viktig för de ungdomar som bor i Torvalla. De flesta som besöker fritidsgården i centrum bor i Skogsmon. Delar av Torvalla brottas med socioekonomiska utmaningar och centrum är generellt en orolig plats. Många invånare upplever rädsla för att vistas utomhus under kvällstid. En del ungdomar känner sig inte heller trygga på fritidsgården.

Personalen lägger mycket av sin tid på samtal med ungdomarna. Precis som på Ängsmogården har fritidsgården i centrum mest besök av killar. En del tjejer får av kulturella skäl inte vara på fritidsgården när det är killar där. Tidigare anordnade därför fritidsgården i samverkan med Svenska kyrkan speciella tjejkvällar, vilket var otroligt uppskattat och mycket välbesökt. På tjejkvällarna deltog tjejer med både svensk och utländsk bakgrund. Det skulle behöva tillsättas resurser för att kunna starta upp tjejkvällarna igen. Det är också ett stort önskemål från tjejerna själva.

Torvallaskolan

Högstadieskolan Torvallaskolan har 237 elever, en låg personalomsättning och en hög lärarbehörighet. Torvallaskolan har ett nära samarbete med övriga tre grundskolor i Torvalla och skolan tar emot elever från hela området i årskurs 7. Det är en skola med mångfald och där olikheter är normen. Det finns ett nära samarbete med modersmålsenheten och skolans studiehandledare. Kommunbiblioteket i anslutning till skolan är en värdefull resurs. Elevhälsoteamet deltar i skolans analysarbete och ett prioriterat område är "Trygghet och närvaro". I den dagliga verksamheten träffar eleverna ofta skolsköterska och kurator. Många elever söker vuxenstöd och önskar samtalstider.

Det finns en inarbetad studiegård för nyanlända elever, studiegården har utökats för att omfatta även andra elever som har behov av särskilt stöd. Det erbjuds extra undervisning i matematik och engelska före och efter skoltid för de elever som behöver mer tid i dessa ämnen. Två tillfällen per vecka är det även möjligt att få studiestöd efter skoltid. Det har också påbörjats ett samarbete med Rädda Barnen som erbjuder studiestöd en eftermiddag i veckan.

Från hösten 2021 har två elevvärdar anställts på Torvallaskolan, vilket har lett till en positiv utveckling. Elevvärdarna ansvarar för mycket av värdegrundsarbetet på skolan, elevråd, Skol-IF, Friendsgrupp och rastaktiviteter som gynnar alla elever. Elevvärdarna arbetar nära eleverna och skapar relationer. De rör sig mycket i korridorer och kan fånga upp elever. Det har även startats ett arbete för att skapa en trevligare inomhusmiljö.

De behov som barn- och utbildningsförvaltningen ser på Torvallaskolan är följande:

- Att öka skolnärvaron. Hög närvaro i skolan är en friskfaktor för eleverna. Det är avgörande att tidigt upptäcka närvaroproblematik och att sätta in rätt insatser. För att lyckas med det arbetet behöver samverkan mellan skolorna F-9 stärkas i hela Torvallaområdet.
- Att öka måluppfyllelsen för de elever som kommer till Sverige under senare delen av grundskolan. Eleverna har stora skillnader i sin skolbakgrund, från ingen alls till utbildning som är likvärdig den i Sverige.
- Att ge eleverna möjlighet till en meningsfull fritid. Många elever kommer från socioekonomiskt utsatta hem, man har inte råd med exempelvis idrottsutrustning eller anmälningsavgifter till olika aktiviteter. Det är särskilt svårt för nyanlända flickor att komma in i ett socialt sammanhang utanför skolan.
- Att skapa tydliga och långsiktiga samverkansformer. Skolan har många samarbetspartners. Det är positivt på att fler aktörer bidrar och kan stödja eleverna både i skolan och på fritiden. Skolans läroplansuppdrag är tydligt och det är viktigt att uppdraget för skolans samarbetspartners också tydliggörs.

Projektet har träffat skolläkaren, två skolsköterskor och studievägledaren på Torvallaskolan, som även arbetar på fler grundskolor i Torvalla. De anser att ungdomarna på Torvallaskolan generellt rör på sig väldigt lite. En del ungdomar engagerar sig dock i Skol-IF som har direkt koppling till skolan. Det skulle behövas fler organiserade fritidsaktiviteter i Torvallaområdet. Alla ungdomar har inte förutsättningar att ta sig iväg på aktiviteter på andra platser. Istället för att gå med i en organiserad förening är många ungdomar ute och leker och rör på sig spontant.

Skolläkaren, skolsköterskorna och studievägledaren menar att ungdomarnas egen bild av Torvalla är väldigt negativ. Den psykiska ohälsan är också utbredd bland ungdomarna som de möter. Ett aktivt arbete behöver göras för att förbättra integrationen, då utlandsfödda ungdomar i stort sett bara umgås med andra ungdomar med utländsk bakgrund.

En stor problematik kring Torvallaskolan är att det inte finns någon riktig skolgård. Den fysiska utemiljön inbjuder inte till rörelse. Det saknas aktivitetsytor och mötesplatser. Det skulle behöva sättas ut sittbänkar och området behöver skötas om bättre. Om skolgårdsmiljöerna utvecklas skulle de locka till mer fysisk aktivitet. Då skulle skolgårdarna även kunna nyttjas under kvällstid. Eleverna på

Torvallaskolan har många idéer om hur skolgårdsmiljön skulle kunna bli bättre. Framför allt önskar de en basketplan i anslutning till skolan. Önskemål finns också om att lägga konstgräs på Råplan. Det är viktigt att eleverna själva får vara med och utveckla sin skolgård så att rätt satsningar görs. Satsningar som ungdomarna själva vill ha och där eleverna får känna sig delaktiga.

I enkätundersökningen på Torvallaskolan tillfrågades eleverna om vad de tycker om skolan. Överlag anser eleverna att det är en bra skola och flera svarar att lärarna och lektionerna är väldigt bra. Några elever vill rusta upp Torvallaskolan som de tycker är eftersatt. Eleverna tycker att lokalerna behöver målas om och att möbler ska bytas ut. Någon tycker att ventilationen på skolan fungerar dåligt. Toaletter och omklädningsrum behöver också renoveras, vilket också tjejerna som deltog i workshopen på biblioteket lyfter som en viktig fråga.

Det håller på att tas fram en ny kommunövergripande riktlinje för skolgårdarna i Östersunds kommun. Riktlinjen som ska vara klar i början av 2022. Det har också beviljats extra underhållspengar till 80 skolor i kommunen under tre år, för att kunna genomföra nödvändiga underhållsåtgärder. Pengarna ska framför allt gå till elevnära och trygghetsskapande åtgärder. En del av dessa pengar ska användas till att renovera duscharna i sporthallen på Torvallaskolan och det ska byggas duschbås istället för vanliga duschar. Klassrum har också renoverats på Torvallaskolan och det har beställts nya möbler.

5.6 Äldre i Torvalla

För att inhämta synpunkter från äldre i Torvalla har projektet har träffat KPR (Kommunala Pensionärsrådet) och PRO (Pensionärernas riksorganisation). Projektet har också tagit del av resultaten från den enkätundersökning som gjordes inom ramen för projektet Age friendly cities and communities under 2020.

Aktiviteter och information

En tydlig majoritet av de som svarande på enkätundersökningen för personer över 65 år i Torvalla uppger att de har möjlighet att delta i de sociala aktiviteter som de önskar. De äldre anser dock att de mötesplatser som finns inte alla gånger har aktiviteter som intresserar dem. Flera av de som svarade säger att de saknar information kring vilka arrangemang och aktiviteter som anordnas i Torvalla och att metoderna för att sprida informationen behöver förbättras. Även PRO önskar bättre information kring vilka aktiviteter som anordnas för äldre i Torvalla. Det är viktigt att använda sig av många olika kanaler när man ska skicka ut information till äldre, inte bara digital information.

Utifrån att det i enkätundersökningen till personer över 65 år kom fram synpunkter på att informationen till äldre är bristfällig, skickade Vård- och omsorgsförvaltningen under december 2020 ut en omfattande informationsbroschyr till alla över 70 år som bor i ordinärt boende i kommunen. Det planeras ytterligare informationsutskick, i form av både broschyr och reportagetidning, under 2021.

Äldres möjlighet att påverka

I enkätundersökningen tar de äldre upp frågan kring värdet av att lyssna på äldres synpunkter och önskemål och att ta vara på äldres samlade kunskaper och erfarenheter. De politiska partierna i kommunen bör tänka på att äldre också ska representeras i en demokrati. Endast 13 % av dem som svarande på enkäten i Torvalla upplever att de har möjlighet att påverka beslut som fattas i kommunen. Övriga anger antingen att de inte känner att de har möjlighet att påverka beslut (44%) eller att de inte vet om de kan påverka beslut som fattas (41%).

PRO upplever att det under åren har genomförts flera olika projekt i Torvalla, men att inget av det som PRO har önskat har blivit genomfört. Det är inte heller någon som har sett till helheten i dessa projekt. Nu vill PRO se att det blir bestående resultat utifrån Strategi Utveckling Torvalla.

5.7 Ett Torvalla för alla

Många aktörer har haft synpunkter på att det finns behov av att arbeta för att stärka bilden av Torvalla. Att öka sammanhållningen och känslan av stolthet för sin stadsdel. På det viset kan också medborgarnas självkänsla stärkas och känslan av delaktighet och inflytande öka. Följande avsnitt fokuserar på värden som stolthet och gemenskap samt att åtgärder för att minska psykisk ohälsa och utanförskap.

Ambassadörsskap och stolthet

Personalen på förskolan Lillfjället i Fjällmon tycker att bilden av Torvalla är sämre än den egentligen är i verkligheten. De anser att området är lugnt, men att Torvalla dras med många fördomar. De som bor och arbetar i Torvalla behöver prata gott om stadsdelen och vara ambassadörer för sitt område. På grund av Torvallas dåliga rykte kan det vara svårt att rekrytera personer med rätt kompetens till Torvalla.

Flera av de aktörer som projektgruppen har pratat med säger att det är viktigt att stärka och förändra medborgarnas egen bild av sitt bostadsområde. Genom att jobba med ambassadörer och visa på att det finns möjlighet att påverka beslut som berör invånarna går det att öka känslan av stolthet. På det viset kan negativa trender vändas till positiva. Personalen på fritidsgården i centrum anser att man behöver arbeta mycket med det negativa rykte som Torvalla har, för att kunna vända det till en positiv bild. Det kan göras genom att skapa arrangemang, lyfta centrum som en attraktiv plats, anordna aktiviteter för att lära känna varandra och genom att skapa trivsel och göra fint i området.

Torvalladagen

Torvalladagen som anordnades i samband med tidigare områdesprojekt i Torvalla var ett väldigt positivt och uppskattat arrangemang. Många aktörer som projektgruppen har pratat med påtalar betydelsen av Torvalladagen och att den borde införas igen. Torvalladagen skulle kunna: öka delaktigheten från de boende, skapa ökad trivsel, bidra till att minska utanförskap och ensamhetsproblematik, bidra till ökat lokalt engagemang och stärka stolthet och ambassadörsskap för Torvalla. För att långsiktigt kunna arbeta med Torvalladagen behövs det aktörer som i samverkan kan driva frågan.

Citat från 33 årig man i Torvalla: *"Alltså, vad fan hände med Torvalla-dagen?! Det var ju det bästa man visste när man var liten. Ja den borde de ta tillbaka och lägga krut på. Där kan människor från olika bakgrunder träffas och lära känna varandras kulturer. Tänk dig en matvagn som säljer falafel och en matvagn bredvid den som säljer kolbullar! Och som det var förut att det var lite okända lokala musiker som fick chans att uppträda på en riktig scen med publik. Första uppträdandet kan vara någon från Torvallagården som rappar och efter han kanske typ "Ständut Blakk" kör sin grej. Det där är ju integration på riktigt!"*

Svenska kyrkans verksamhet

Projektet har haft mycket dialog med Svenska Kyrkan i Torvalla. Det finns dels en kyrka i Ängsmon och dels en kyrka i Torvalla centrum. Svenska Kyrkan i Torvalla ingår i Brunflo pastorat och har cirka 30-40 ideellt aktiva medarbetare i Torvalla. Kyrkan bedriver verksamhet för alla målgrupper i alla åldrar. De anordnar bland annat Öppet kyrkis, dit familjer med olika nationaliteter kommer. Det är dock färre besökare nu än tidigare, då Öppna förskolan i Torvalla förmodas ha tagit en del av besökarna. Svenska kyrkan tycker att det är svårt att hitta attraktiva aktiviteter för ungdomar i åldern 12-15 år. Tanken är att starta upp After Church på söndagar för ungdomar i högstadie- och gymnasieåldern.

För äldre anordnas café och sopplunch. Kyrkan genomför också samtal och hembesök samt andakter på äldreboenden i Torvalla. PRO lånar kyrkans lokaler i centrum en dag i månaden och har då möten med ett stort antal deltagare. Ett uppskattat inslag är "Fika på torget" som kyrkan anordnar. Då kommer många olika målgrupper och även många ungdomar. Det anordnas också träffar för ensamstående föräldrar en gång i månaden.

Svenska kyrkan träffar många människor i Torvalla och ser vilka utmaningar som finns. De största utmaningarna härrör till övre Torvalla. Många barn och ungdomar skäms över att bo i Torvalla, utifrån att området har så dåligt rykte. Kyrkan ser också att många ungdomar har låga tankar om att klara skolan. Ett stort antal familjer i Torvalla har ekonomiska bekymmer, vilket också har framkommit i samtalen med ungdomarna.

Äldre i Torvalla känner sig bortprioriterade och ser att de inte får vara delaktiga i frågor som berör dem. Det stämmer väl överens med det som har framkommit i mötet med PRO och i enkäten till personer över 65 år. Svenska kyrkan ser att Torvalla har en öppen kultur, där alla pratar med alla. Dock uppfattas stadsdelen och speciellt centrum som otryggt i perioder. Utmaningen ligger framför allt i att hitta sätt att nå fram till ungdomarna. Kyrkan vill gärna vara mer närvarande, bjuda in till samtal och bygga relationer med ungdomar i Torvalla.

Rasism, utanförskap och psykisk ohälsa

I de samtal som projektet har haft med ungdomar i Torvalla tar många upp behovet av att få prata med vuxna om frågor som berör ungdomarna och som ungdomarna tycker är viktiga. Vuxna som förstår ungdomarna och som lyssnar och tar ungdomarna på allvar. Det är tydligt att många ungdomar saknar det vuxna stödet och närvaron hemma. Ungdomarna tar också upp frågan om att rasism och utanförskap är ett stort problem i Torvalla, både i skolan och i samhället i stort.

Tjejerna som deltog på workshopen lyfter tre frågor som de tycker är mest negativt med Torvalla. Det är: 1) Rasism och utanförskap, 2) Utbredd psykisk ohälsa och inga vuxna att prata med, 3) För lite aktiviteter. Tjejerna anser att det finns rasism och kränkande beteenden även i skolan. De känner sig otrygga ute på kvällarna och de upplever att det finns mycket våld, kriminalitet och bråk i Torvalla. För att möta den rasism som tjejerna anser förekomma i Torvalla, så behöver frågan tas på större allvar. Frågor kring rasistiska beteenden måste lyftas och man behöver samtala kring den problematik som finns. Tjejerna ser att det behövs mer utbildning för lärare och elever. De lyfter behovet av föräldrar som lyssnar och är närvarande och att lärarna på skolan är med på raster och ser vad som händer.

En åtgärd för att hantera problematiken kring den psykiska ohälsan kan vara att det avsätts mer tid för att kunna träffa kuratorn på skolan. Torvallaskolan har fått minskad kuratorstid och har idag en kurator på 50 %, där tiden ska räcka till både möten och enskilda samtal. Det upplever inte tjejerna som tillräckligt på en skola med 298 elever. Tjejerna önskar både att kuratortiden ska utökas och att det ska skapas andra former för kommunikation med kuratorn. Det kan till exempel vara genom regelbundna samtal varje termin eller med hjälp av digitala verktyg för att lättare kunna få stöd och hjälp.

Bild 1. Workshop med unga tjejer på biblioteket.

5.8 En meningsfull fritid

Av de elever som svarade på enkäten på Torvallaskolan uppger cirka 73 % att de tränar/idrottar en eller flera gånger i veckan. Endast 12 % svarar att de spelar teater eller skapar musik en eller flera gånger i veckan. På frågan om eleverna håller på med foto, film, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr eller liknande svarar 25 % av eleverna att de gör det en eller flera gånger i veckan. Cirka 69 % av eleverna anger att de spelar tv-spel, onlinespel eller dataspel en eller flera gånger i veckan. Cirka 46 % svarar att de går på fritidsgård en eller flera gånger i veckan.

Tjejerna som deltog på workshopen tycker att det generellt finns för lite aktiviteter för barn och ungdomar i Torvalla. De önskar fler parker, musikfestivaler, discon och läger. I enkätundersökningen på Torvallaskolan svarar eleverna att de bland annat önskar en basketplan, utegym, konstgräs på Råplan, en Fun Park, tennisplan, skatepark, hockeyrinkar, bättre lekplatser, badhus, gym och klättervägg.¹¹

Lekplatser

Det finns tre små kommunala lekplatser i Torvalla. De ligger i Ängsmon, vid Opebacken och i Skogsmon. Lekplatsen i Skogsmon visas på bilden nedan och består av en enkel lekplats med gungor, sandlåda, en liten rutschbana och sittbänkar.

Bild 2. Kommunens lekplats i Skogsmon.

Förskolorna Kärven i Ängsmon, Lillfjället i Fjällmon och Jägargården i Skogsmon önskar fler lekplatser för mindre barn i Torvalla. Lekplatserna bör placeras nära förskolorna. De önskar också att det sätts upp grillplatser med bänkar och bord i anslutning till lekplatserna för att förskolorna ska kunna göra utflykter dit. På Torvalla anslagstavla har det kommit in önskemål om en större lekplats i övre Torvalla. Behov av fler lekplatser har också tagits upp av ett antal andra aktörer. Lekplatserna bör vara belysta för att skapa tryggare och mer tillgängliga miljöer och gärna med grillplatser i anslutning. Mark och anläggning på Teknisk förvaltning har fått i uppdrag att ta fram nya riktlinjer för lekplatser i Östersunds kommun, där också Torvalla ingår.

¹¹ För sammanställning av befintliga lekplatser och sport- och spontanidrottsanläggningar se bilaga 3.

Utomhusanläggningar

Förslag har lämnats in från medborgare om att rusta upp BMX-banan nedanför Råplan och anpassa den för skateboard och kickbike. Under sommaren 2021 kommer Kultur- och fritidsförvaltningen att hårdgöra och bygga om en del av BMX-banan till en pumptrackbana, som då också kommer att bli bättre anpassad för mindre barn. BMX-banan kommer att fungera för cykel, men inte för skateboard eller kickbike.

Ett medborgarförslag har lämnats in till kommunen om att bygga en skatepark eller en skateramp i övre Torvalla. Förslagsställaren tycker att skateparken eller skaterampen ska uppföras på den tomma ytan öster om Torvallaskolan.

Ett flertal aktörer har önskemål om att sätta upp ett utegym i Torvalla. Det har också kommit in förslag om att satsa på en basketplan vid Torvallaskolan, att bygga en multiarena, tennisplaner, skridskobana samt en bana för frisbeegolf.

Under hösten lämnade en privatperson in ett medborgarförslag, där förslagsställaren vill att kommunen ska lägga konstgräs på grusplanen, den så kallade Stubbplan, utanför sporthallen vid Torvallaskolan. Sommartid skulle ytan kunna användas för fotbollsträning och matcher samt som spontanyta för idrott. Vintertid skulle den kunna användas som isbana. Ytan skulle kunna nyttjas av privatpersoner, föreningar och av skolan, under både sommar och vinter. Belysning finns sedan tidigare, vilket gör kvällsaktiviteter möjligt.

Flera synpunkter har inkommit om att utveckla backen vid konstverket Sky Park i övre Skogsmon med belysning, vindskydd och grillplats. Projektet har pratat med Mark och anläggning på Teknisk förvaltning som anser att ytan inte är lämplig som pulkabacke, då den slutar ned mot en gång- och cykelväg med en fyrvägskorning och en stor sten. Däremot finns det en fin iordningställd pulkabacke i Ängsmon, med både belysning, vindskydd och grillplats. Det finns även en pulkabacke med grillplats i Fjällmon, som har ställts i ordning av de boende i området.

I den digitala upplevelsekartan uppger många att de nyttjar anslutningsspåret mellan Torvalla och nedre Odensala. Anslutningsspåret är tre kilometer långt enkel väg och är ett anslutningsspår för att kunna ta sig in till Odensalaspåret. Spåret går bredvid gång- och cykelvägen och använder samma belysning. Det är mycket smalt och passerar ett flertal vägar och gång- och cykelvägar. Det finns behov av att bredda och grusa upp delar av spåret, för att kunna sköta spåret på ett bättre sätt. Ett ytterligare steg i utvecklingen skulle vara att se över möjligheten att anlägga ett fristående skidspår i Torvalla. Ett skidspår skulle vara bra, både ut ett folkhälsoperspektiv och ur ett miljöperspektiv. Att kunna erbjuda möjligheter till skidåkning i närområdet, utan att behöva ta bilen till exempelvis skidstadion, är bra både för miljön och leder förhoppningsvis till att fler väljer att åka skidor.

Hundrastgård/hundlekplats

Ett flertal privatpersoner har via mejl och på Torvalla anslagstavla önskat att det byggs en stor inhägnad hundrastgård/hundlekplats i Torvalla. Frågan har även kommit in som önskemål till kommunen flera gånger tidigare. Det skulle både kunna bli en plats för att rasta hundar och en social mötesplats för hundägare i Torvalla. Hundrastgården/hundlekplatsen måste ligga på en plats där hundarna

inte stör de boende i området. Kommunen skulle eventuellt kunna upplåta en markyta om det finns en aktör som ansvarar för drift och skötsel av anläggningen. Önskemål har också kommit in om att sätta upp fler hundlatriner i Torvalla.

Konsten i Torvalla

När stadsdelen byggdes under 1980- och 1990-talet satsades det på konst i utomhusmiljöer. Torvalla är därför ett unikt konstområde i Östersunds kommun. Totalt finns det cirka 40 fasta utsmyckningar, skulpturer och miljögestaltningar runt om i området. Ett tiotal av dem är samlade längs stigen som kallas Konstgömmen. Konstgömmen har tidigare varit en välbesökt attraktion. Stigen är en kilometer lång och har god tillgänglighet, vilket möjliggör utflykter dit för en bred målgrupp.

I dagsläget är konstverken i så dåligt skick att konstansvarig på Östersunds kommun anser att konsten inte bör marknadsföras, eftersom det skulle missgynna området. En antikvarie har tillsammans med konstansvarige på kommunen bedömt att flera av verken antingen behöver reinvesteras, det vill säga att delar av verken byts ut och renoveras, eller så måste konstverken tas bort. Verken är nedklottrade och några av dem är murkna.

Flera medborgare och organisationer har lämnat in synpunkter och belyst behovet av att rusta upp konsten längs Konstgömmen. Det har även kommit in förslag om att stigen bör marknadsföras bättre och att det saknas skyltar med aktuell information. Andra konstverk som är i stort behov av renovering är Skypark och Vädertempel i Skogsmon. Vuxna som deltog på telefonintervjuerna vill gärna att kommunen satsar på konstverk i form av ljusinstallationer eller att belysa byggnader, både för att stärka trygghetskänslan och för att utveckla konsten i Torvalla.

Den totala budgeten för skötsel och underhåll av kommunens samtliga konstverk är 200 000 kronor per år, vilket inte alls är tillräckligt utifrån de behov som finns i kommunen. Behovet att renovera konsten i Torvalla kommer att redovisas för Kultur- och fritidsnämnden under 2021.

Östersunds Kulturskola - El Sistema

Sedan sex år tillbaka har Östersunds Kulturskola bedrivit El Sistemaverksamhet på två F-6 skolor i Torvalla, Mimergården och Ängsmogården. Det senaste året endast på Mimergården, av ekonomiska skäl.

El Sistema är en orkesterskola och ett koncept som ursprungligen togs fram i favelorna i Venezuela. Avsikten var att träna barnen i både ett nytt språk, musik och förmågor de behöver ha inför vuxenlivet. Förmågor som samarbete, lyssna in varandra, uthållighet, finmotorik, öga-handkoppling, samarbete, turtagning och mycket annat. El Sistema är kostnadsfritt för eleverna. Östersunds kulturskola står för instrument och lärartid. El Sistema saknar också tävlingsmoment, vilket kan vara skönt för många barn. Det ska leda till att barnen får förmågor och stolthet i att visa upp det för föräldrar och familj i form av konserter, föräldraträffar och liknande. Föräldrarna kommer också i stor utsträckning till dessa träffar.

Många barn och unga har stor förmåga och ett stort behov av att kunna uttrycka sig och utvecklas inom olika kulturella uttrycksformer. Som utveckling av El Sistema har Kulturskolan under 2021 erbjudit extra intresserade elever att få komma och spela även på eftermiddagarna, vilket har mött ett mycket stort gensvar. Problemet är dock att intresset sedan ofta dör ut. Det finns inget system, ingen lokal eller plats och ingen privat aktör i Torvalla som bedriver verksamhet, där ungdomarna kan fortsätta att utvecklas. Till exempel inom digital musikproduktion, dans, bild och form eller foto och film. För att detta ska vara möjligt behövs det någon form av lokal. Gärna i anslutning till andra verksamheter och aktörer, såsom fritidsgården, Svenska kyrkan, studieförbund eller lokala föreningar.

Föreningsverksamhet

Under december genomfördes tillsammans med RF-SISU Jämtland Härjedalen ett möte med fyra idrottsföreningar som bedriver verksamhet i Torvalla. Under mötet lyftes bland annat frågan om att kunna erbjuda idrottsskola med prova på verksamhet för ungdomar i Torvalla. Föreningarna anser också att man bör satsa särskilt på utbildning av unga ledare. Många ungdomar i Torvalla är engagerade i Skol IF och föreningarna skulle därför gärna vilja samverka mer med Skol IF, för att övergången till föreningslivet ska bli mer naturlig. Ett önskemål är också att satsa särskilt på verksamhet för tjejer med utländsk bakgrund. Ett sätt att arbeta för att barn och ungdomar i Torvalla ska bli mer fysiskt aktiva på fritiden är via projektet som RF-SISU Jämtland Härjedalen driver tillsammans med idrottsföreningarna om att skapa en Föreningslots i Torvalla.

Djur- och kulgården

Djur- och kulgården är en före detta 4H-gård som bildades år 2000 och som ligger mellan Ängsmon och Skogsmon. Det är en ideell förening som driver gården och föreningen har en person anställd på heltid. Djur- och kulgården är öppen varje vardag mellan klockan 08.00-17.00. På gården finns flera olika djur som hästar, får, grisar, kaniner och katter. Många daglediga och grupper från förskolor besöker Djur- och kulgården och de flesta barnen är mellan 6-14 år. Varje dag genomförs ponnyskola och det finns en särskild grupp för funktionsnedsatta. Önskemål finns om att kunna hålla öppet även under kvällstid och helger.

Föreningen har många tankar kring att utveckla Djur- och kulgården. Det är dock svårt att få ideella krafter att engagera sig i verksamheten och föreningen brottas med stora ekonomiska svårigheter. Djur- och kulgården får ett årligt ekonomiskt bidrag på 180 000 kronor från kommunen, men föreningen har svårt att få ekonomin att gå ihop. Lokalerna är också eftersatta och i stort behov av upprustning.

Djur- och kulgården är en viktig mötesplats för barn- och ungdomar och verksamheten har stor betydelse för Torvalla. Många barn och ungdomar som har det jobbigt hemma behöver få vara på andra ställen där det finns ett vuxenstöd. Några som svarade på den digitala upplevelsekartan beskriver Djur- och kulgården som den plats som de gärna gör en utflykt till under en ledig dag. Det pågår under 2020-2021 en utredning på Kultur- och fritidsförvaltningen kring fritidsgårdarna. Djur- och kulgården har också lyfts in som en del av den utredningen.

Odlingslotter och tillsammansodling

Vid Vetevägen, nedanför Djur- och kulgården, hyr kommunen ut odlingslotter till privatpersoner. Odlingslotterna är avsedda för att odla grönsaker, frukt, bär och blommor för eget bruk. Det finns också möjlighet till tillsammansodling. Det innebär att kommunen upplåter mark till flera privatpersoner som har en gemensam odling. I Torvalla finns det 15 odlingslotter som är 98 kvm och 4 odlingslotter som är ca 50 kvm samt en tillsammansodling på ca 300 kvm som kommunen har ett avtal med Vuxenskolan om. Resterande del av ytan använder Djur- och kulgården i dagsläget som bete för sina djur.

6. Avstämning planeringsdirektiv

Enligt det projektdirektiv som antogs av Kommunstyrelsen den 11 mars 2020, § 57 skulle det tas fram en utvecklingsplan för Torvalla. Under våren 2021 har Näringslivskontoret haft löpande dialog med Område Styrning om formen för styrdokumentet kring Torvalla. Resultatet blev att det istället för en utvecklingsplan ska tas fram en kommunövergripande strategi med tillhörande bakgrundsrapport. I projektdirektivet står det att projektet ska vara slutfört den 1 juni 2021 och att resultatet ska presenteras och godkännas av Kommunstyrelsen. Strategin tillsammans med bakgrundsrapporten tas nu istället upp för beslut i Kommunfullmäktige under hösten 2021.

7. Slutsatser

Bakgrundsrapporten till Strategi Utveckling Torvalla har byggt på resultaten från medborgardialoger, möten, samtal och undersökningar. Syftet har varit att identifiera de utvecklingsområden som är viktiga att arbeta med långsiktigt i Torvalla. De utvecklingsområden som har identifierats handlar bland annat om att: öka känslan av delaktighet och inflytande, stärka servicen och informationen till medborgarna, arbeta för att öka attraktiviteten, tillgängligheten och tryggheten. Det handlar också om att: verka för en blandad bebyggelse i hela Torvalla, stärka samverkan mellan företagen och civilsamhället, utveckla attraktiva mötesplatser och att stärka den fysiska hälsan och välmåendet i Torvalla.

Utgångspunkten är att insatserna ska stärka Torvalla och bidra till ökad sammanhållning inom stadsdelen. Kommunen behöver samverka med andra aktörer kring genomförande av insatser kopplade till utvecklingsområdena för att kunna skapa långsiktig förändring och utveckling. Tanken med arbetet har varit att göra medborgarna i Torvalla delaktiga i utvecklingen av sin egen stadsdel. Perspektivinsamlingen och behovsinventeringen är det första steget i att skapa medborgarinflytande. Nästa steg blir att göra medborgarna delaktiga även i de konkreta insatser som ska genomföras. Att i ett tidigt skede låta de målgrupper som berörs av en utvecklingsfråga ha inflytande, är en nyckel till framgång för ett område. Det skapar engagemang, delaktighet och stolthet för de insatser som genomförs.

Utifrån de dialoger som projektet har haft med medborgare i Torvalla är det tydligt att det behövs ett långsiktigt arbete med att stärka Torvalla som plats och att öka känslan av trygghet. Många invånare berättar att de upplever en stor otrygghet i delar av Torvalla och ett flertal synpunkter har kommit in kring behov av att stärka belysningen och att röja upp i skogsområden och längs gång- och cykelvägar.

Troligtvis kan den upplevda otryggheten delvis kopplas till belysning och röjning längs gång- och cykelvägar, men också till områdets planering. Det handlar om trafiknätets struktur, i form av trafikseparering och om grannskapsplanering, med utgångspunkt i att området ska ha ett eget centrum. Denna typ av planering tenderar att bidra till ett utanförskap, utifrån bristen på samband med staden i övrigt. Insatser som från början var tänkta att skapa trygghet i Torvalla har snarare bidragit till ökad otrygghet. Här kommer den fördjupade översiktsplanen att se över stadsdelens struktur och hur den kan bearbetas genom exempelvis ny bostadsbebyggelse längs trafikstråken, vilket ger en ökad känsla av trygghet.

Vi kan se att effekterna av stadsdelens planering har blivit extra tydliga i ett resurssvagt område som övre Torvalla, där befolkningen har större behov av närhet och tillgång till samhällets resurser jämfört med andra områden. Åtgärder som syftar till att stärka sammanhållningen mellan moarna kommer att vara viktiga för att minska känslan av utanförskap och segregation. Det kan vara insatser som höjer områdets attraktivitet och som ökar flödena av människor inom hela stadsdelen och även mellan Torvalla och övriga staden.

Ett sätt att stärka stadsdelen skulle kunna vara att öka tillgängligheten till offentlig service och utbud. Kommunen kan öka sin närvaro genom att i samverkan med andra aktörer inrätta ett medborgarkontor i Torvalla. Ett annat sätt att stärka servicen kan vara att återetablera en hälsocentral i Torvalla, istället för att som idag hänvisa invånarna till hälsocentralerna i Odensala och Brunflo.

Känslan av trygghet skulle också öka om det skapades mer liv och rörelse i Torvalla centrum och om flödet av människor blev större. Centrum och torget i Torvalla vänder sig idag inåt mot området och blir väldigt dolt. Kommunen skulle tillsammans med bostadsrättsföreningen Torvalla centrum och övriga fastighetsägare kunna ta ett helhetsgrepp om centrum och arbeta med att öppna upp och utveckla området med en mer inbjudande entré och en mer välkomnande miljö. Ansvar och ägande behöver också tydliggöras kring Torvalla centrum, då oklarheten troligtvis bidrar till bristande skötsel av centrumområdet.

Det är tydligt att Torvalla upplevs som en problematisk stadsdel av många människor och speciellt Torvalla centrum. Bilden av Torvalla förknippas med bland annat droger och stökiga ungdomsgäng. Den ogynnsamma bilden förstärks också av medias bevakning av Torvalla, där flertalet artiklar ger en negativ vinkling. För att kunna bryta denna negativa spiral och göra bilden av Torvalla mer positiv krävs olika typer av insatser. Det handlar om att ringa in och bearbeta de problem som finns. Det behövs också aktiviteter som gör att gemenskapen och stoltheten för området stärks.

Ansvaret måste ligga hos respektive förvaltning att på ett nyanserat sätt kommunicera de aktiviteter som genomförs i Torvalla kopplat till strategin. På det sättet kan kommunen tillsammans med andra aktörer arbeta med olika budskap och kanaler för att lyfta positiva insatser som genomförs i Torvalla. Att använda kommunikation som ett sätt att vända människors uppfattning om området är en långsiktig strategi som det behöver arbetas med under lång tid framöver.

En konkret insats som efterfrågas av ett flertal aktörer är att återinföra "Torvalladagen". Det är en begränsad åtgärd, men som av invånarna upplevs ha stor betydelse för att stärka Torvalla som stadsdel. Torvalladagen skulle kunna medverka till att öka delaktigheten från de boende, skapa ökad trivsel, bidra till att minska utanförskap och ensamhet, medverka till ökat lokalt engagemang och att stärka stolthet och ambassadörsskap för Torvalla. För att långsiktigt kunna arbeta med Torvalladagen behövs det intresserade aktörer som i samverkan kan driva frågan.

Många invånare upplever det stökigt och otryggt med ungdomar som vistas i trappuppgångar, i centrum och på andra ställen. Att ungdomar hänger på dessa platser handlar för det mesta om att de inte har någon annanstans att ta vägen, där de kan känna sig välkomna och där det finns ett fungerande vuxenstöd. Ett viktigt utvecklingsområde är därför att skapa attraktiva och trygga mötesplatser för ungdomar i Torvalla. Det kan också vara ett steg i att öka sammanhållningen mellan moarna, genom att ungdomar börjar mötas på ett nytt sätt. I ett sådant arbete måste ungdomarna själva involveras redan från början. Om ungdomarna får känna sig delaktiga och ha inflytande kommer det också att skapas ett äkta engagemang och känsla i frågan.

I medborgardialogerna och samtalen har det tydligt framkommit att den psykiska ohälsan bland ungdomar är utbredd, liksom också känslan av utanförskap. Genom att samverka med organisationer som Rädda Barnen skulle ett omfattande arbete kunna påbörjas kring att minska diskriminering och utanförskap samt att öka delaktighet och inflytande bland unga i Torvalla. Rädda Barnens metod "På Lika Villkor" vänder sig till målgruppen barn, unga och barnfamiljer som lever i socioekonomiskt utsatta områden. Metoden bygger på att arbeta tillsammans med de boende i området för att hitta lösningar som gör skillnad på lång sikt.

Även den metod som Hej främling arbetar efter "Asset Based Community Development" utgår från att involvera invånarna i utvecklingen av sin egen stadsdel. Där medborgarna själva har möjlighet att kunna påverka sin egen vardag och livsmiljö. Det är endast då som det är möjligt att hitta förhållningssätt som är långsiktiga och hållbara.

Ett annat konkret sätt att stärka sammanhållningen i Torvalla kan vara att skapa attraktiva aktivitetsområden och mötesplatser över generationsgränserna. Sådana satsningar kan bidra till att invånarna börjar röra sig mellan områdena på ett annat sätt och att fler människor som bor utanför stadsdelen väljer att besöka Torvalla utifrån dess ökade attraktivitet. I nästa steg kan det bidra till att stärka bilden av Torvalla och att öka invånarnas stolthet och positiva känsla för sin egen stadsdel. En utveckling av aktivitetsanläggningar, lekplatser, mötesplatser och skolgårdsmiljöer skulle också medverka till att stärka den fysiska hälsan bland unga och äldre i Torvalla och locka till mer spontan rörelse. Det kan vara ett sätt att arbeta för att vända den negativa trenden med höga ohälsotal i Torvalla.

En positiv utveckling av stadsdelen gynnar också företagsklimatet i Torvalla och möjligheter att bygga och utveckla fastigheter i området. Stadsdelens status påverkar företagets vilja att satsa och etablera nya verksamheter. För att göra Torvalla mer attraktivt för nya företag behöver också tillgången till mark i Verksmonområdet ses över, då det finns en uttalad vilja från fler industrier och verksamheter att flytta till Torvalla. Samtidigt behöver också tillgänglighet, infrastruktur och kommunikationer i Verksmon stärkas för att området ska bli ett mer attraktivt och väl fungerande företagsområde.

Torvalla som helhet har en blandad bebyggelse i alla områden när det handlar om olika hustyper och upplåtelseformer. För att kunna möta den framtida efterfrågan på bostäder bör det planeras för att kunna komplettera med det som saknas i respektive mo, både vad avser hustyper och upplåtelseformer. I Skogsmon domineras bostadsmarknaden av hyresrätter, vilka ägs av privata fastighetsägare. Det kommunala bostadsbolaget Östersundshem saknar helt lägenheter i området. Ur ett bostadsförsörjningsperspektiv skulle detta kunna vara problematiskt, med tanke på att Skogsmon är ett av de områden i kommunen där bostadsfrågan är särskilt viktig ur ett socioekonomiskt perspektiv.

7.1 Utvecklingsområden

Med denna rapport som grund ska Strategi Utveckling Torvalla tas fram. De utvecklingsfrågor och behov som har identifierats utifrån medborgardialogerna och undersökningarna i Torvalla presenteras samlat i tabellen på följande sidor.

Utvecklingsområde	Mål	Processgrupp	Identifierade åtgärder
Delaktighet och inflytande	1	Offentlig dialog	<p>Arbeta aktivt för att öka det demokratiska inflytandet i Torvalla kopplat till att öka valdeltagandet i stadsdelen.</p> <p>I samverkan med Rädda Barnen och Hej främling arbeta för att stärka barns och ungas samt barnfamiljers möjligheter till delaktighet, inflytande och gemenskap samt verka för minskat utanförskap.</p> <p>Tillsammans med Kommunala Pensionärsrådet och projektet AFCC öka möjligheter för Torvallas äldre att kunna påverka kommunala beslut och frågor som berör dem.</p> <p>Utveckla dialogen och samverkan med de boendes egna organisationer.</p>
Attraktivitet och tillgänglighet	2	Leda, styra och organisera samhällsstruktur	<p>Förbättra kollektivtrafiken under söndagar och under sommartid.</p> <p>Se över möjligheten att dra en busslinje direkt mellan Torvalla och Lillänge.</p> <p>Se över placeringen av busshållplatser vid särskilda boenden.</p> <p>Åtgärda vägen in till återvinningsstationen vid Basvägen.</p> <p>Förbättra informationen vid återvinningsstationerna, bland annat på fler språk.</p> <p>Se över åtgärder för att minska nedskräpningen vid återvinningsstationerna.</p> <p>Satsa på löpande underhåll och långsiktig utveckling av inom- och utomhusmiljöer i Torvalla.</p> <p>Öka ambitionsnivån kring snöröjning och sandning generellt i stadsdelen, för att öka tillgängligheten för Torvallas invånare.</p>

			<p>Förbättra den digitala infrastrukturen och arbeta för att stärka mobiltäckningen i stadsdelen.</p> <p>Placera ut fler sittbänkar i området för ökad tillgänglighet.</p> <p>I samverkan med näringsliv, fastighetsägare och andra aktörer verka för ett mer levande, tillgängligt och öppet centrum i Torvalla.</p>
Attraktivitet och tillgänglighet	3	Främjande av näringsliv och utveckling	Främja arbetet med att återinföra Torvalladagen.
Attraktivitet och tillgänglighet	5	Leda, styra och organisera kultur, fritid och turism	Renovera och utveckla utomhuskonsten samt förbättra information och marknadsföring kring konsten.
Trygghet	2	Leda, styra och organisera samhällsstruktur	<p>Förstärk belysningen längs gång- och cykelvägar och i centrala Torvalla där det finns behov.</p> <p>Siktröj längs gång- och cykelvägar där det finns behov.</p> <p>Arbeta för att skapa en tryggare och säkrare trafiksituation vid Torvallaskolan.</p> <p>Arbeta för att skapa en tryggare och säkrare trafiksituation vid förskolan Kärven i Ängsmon.</p>
Trygghet	2	Fysisk planering	Ta med frågor kring trygghet i den långsiktiga fysiska planeringen av Torvalla, både i kommunens Översiktsplan och i den Fördjupade översiktsplanen för området.
Trygghet	1	Offentlig dialog	Utveckla samarbetsformer och goda relationer mellan olika samhällsaktörer och de boende i Torvalla och arbeta tillsammans för att öka trygghetskänslan.
Företagande	3	Främjande av näringsliv och utveckling	<p>Verka för att skapa ett gott företagsklimat i Torvalla.</p> <p>Stödja företagen i insatser som bidrar till att stärka sammanhållning, trivsel och gemenskap i området.</p> <p>Föra fram behov till Region Jämtland Härjedalen kring behov av utveckling av primärvården i Torvalla.</p>

Företagande	2	Fysisk planering	Ta med frågan om behov av mer mark för etablering av nya företag och verksamheter i kommunens översiktsplanering och detaljplanering.
Företagande	2	Leda, styra och organisera samhällsstruktur	<p>Öka ambitionsnivån vad gäller snöröjning och sandning i Verksmon, för att förbättra tillgängligheten i företagsområdet.</p> <p>Arbeta för att stärka infrastruktur som elförsörjning och Internet samt skyltning i Verksmon.</p> <p>Utveckla kollektivtrafiken till och från Verksmon.</p> <p>Främja åtgärder för att öka tryggheten för företag i Torvalla och Verksmon och minska risken för stölder, inbrott och skadegörelse.</p>
Bostäder	3	Bostads- och lokalförsörjning	<p>Verka för att Torvalla ska ha en blandning av olika upplåtelseformer, hustyper och prissegment vad gäller bostäder.</p> <p>Arbeta med frågor kring bostadsanpassningar och välfärdsteknik för att underlätta för fler invånare att kunna bo kvar längre i sina egna bostäder.</p> <p>Se över möjligheter till fler innovativa boendeformer i Torvalla.</p>
Hälsa och välmående	5	Leda, styra och organisera kultur, fritid och turism	<p>Skapa attraktiva och tillgängliga idrotts- och aktivitetsanläggningar.</p> <p>Utveckla attraktiva lekplatser och aktivitetsområden, gärna med belysning och grillplatser i nära anslutning.</p> <p>Utveckla attraktiva och trygga mötesplatser för äldre ungdomar i Torvalla.</p> <p>Verka för att hålla öppet en kväll i veckan för tjejer på fritidsgårdarna.</p> <p>Främja och utveckla kulturskolans verksamhet El Sistema.</p> <p>Utöka stödet till Djur- och kulgården.</p>

			Se över möjligheten att etablera en hundrastgård/hundlekplats på lämplig plats.
Hälsa och välmående	4	Leda, styra och organisera utbildning	<p>Utveckla elevstödjande insatser i skolan samt se över möjligheter till nya former av kontakter för samtal med vuxna.</p> <p>Arbeta med frågor som trygghet, värdegrundsarbete och ökad skolnärvaro i grundskolorna i Torvalla.</p> <p>Stärk samarbetet mellan grundskolorna i stadsdelen.</p> <p>Utveckla samverkan med andra samarbetspartners, som bland annat civilsamhället.</p> <p>Utveckla skolgårdsmiljöer, med särskilt fokus på skolgården vid Torvallaskolan.</p>
Hälsa och välmående	4	Annan pedagogisk verksamhet	Se över Öppna förskolans roll och verksamhet i Torvalla.
Service och information	8	Medborgarservice	Utveckla ett medborgarkontor i Torvalla, i samverkan mellan kommunens förvaltningar och med externa aktörer.
Service och information	8	Informationsförsörjning	<p>Se över kommunens information och informationskanaler kring möjligheter att söka vård, stöd och omsorg.</p> <p>Arbeta för att tillgängliggöra information kring aktiviteter som anordnas i Torvalla, med särskilt fokus på äldre.</p>

8. Kompetens

Kompetensen bedöms vara tillräcklig på förvaltningarna för genomförande av utvecklingsinsatser kopplade till Strategi Utveckling Torvalla, då förvaltningarna är experter inom sina respektive verksamhetsområden. Bedömningen är dock att förvaltningarna kan behöva kompetensutveckling kring hur de ska arbeta med medborgardialog och medborgarinflytande i samband med genomförandet av beslutade åtgärder. Stöd kan också komma att behövas i kring kommunikationsinsatser kopplat till satsningar i Torvalla.

9. Relaterade dokument

Relaterade styrdokument i Östersunds kommun

- Ett Östersund för alla – En Strategi för ett inkluderande samhälle genom Design för alla
- Folkhälsostراتيجية 2019-2023
- Fördjupad Översiktsplan Södra Östersund (under framtagande)
- Klimatprogram – Färden mot ett fossilfritt och energieffektivt Östersund 2030
- Kommunens åtta övergripande mål
- Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt 2022-2026
- Strategi för bostadsförsörjning 2021-2025 (under framtagande)
- Strategi för grönstruktur 2021-2025 (under framtagande)
- Strategi för integration 2020
- Utveckling av idrottsanläggningar och aktivitetsytor i Östersunds kommun
- Översiktsplan 2040 (revidering pågår)

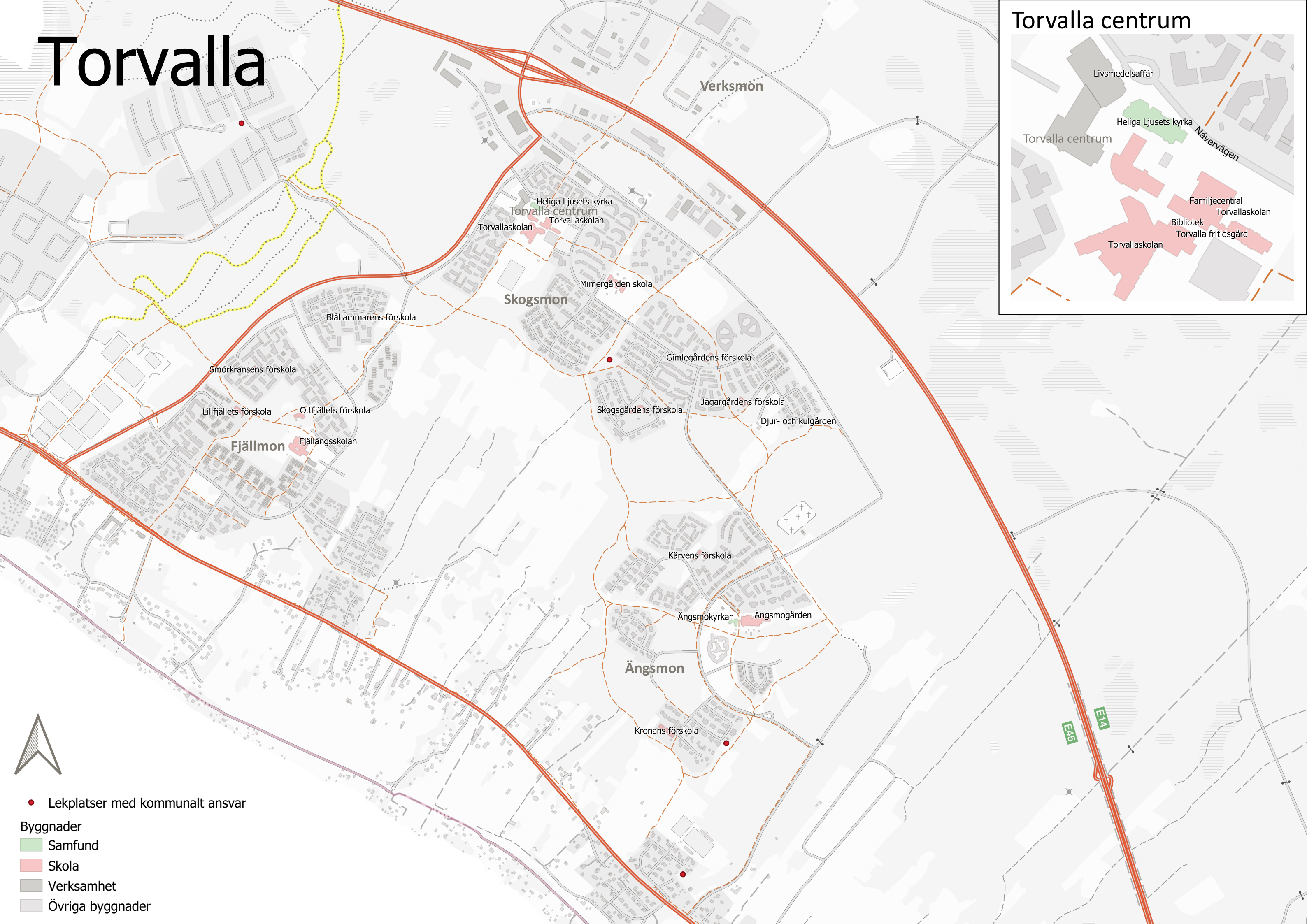
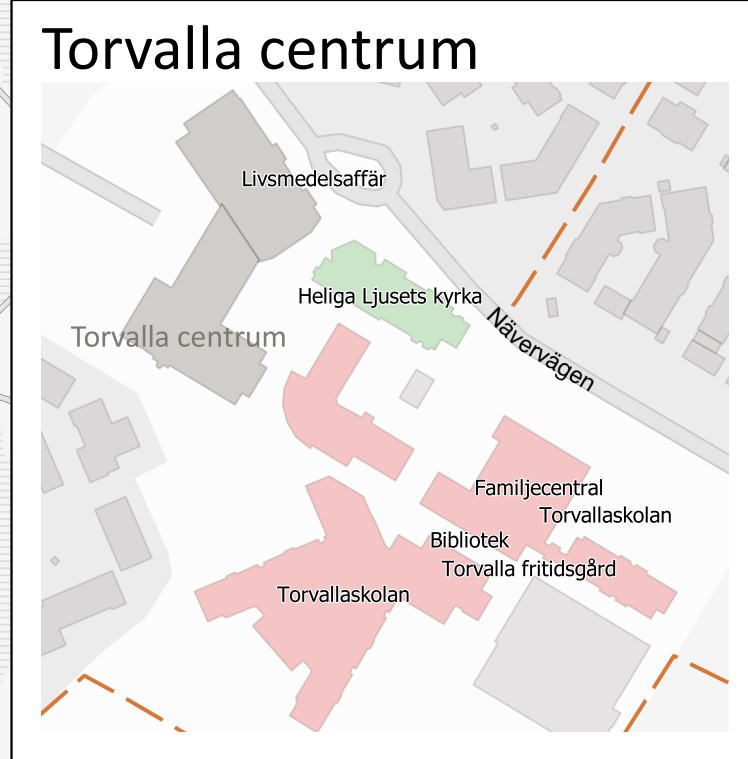
Relaterade nationella styrdokument

- Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling
- Lag 2018:1197 om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen)

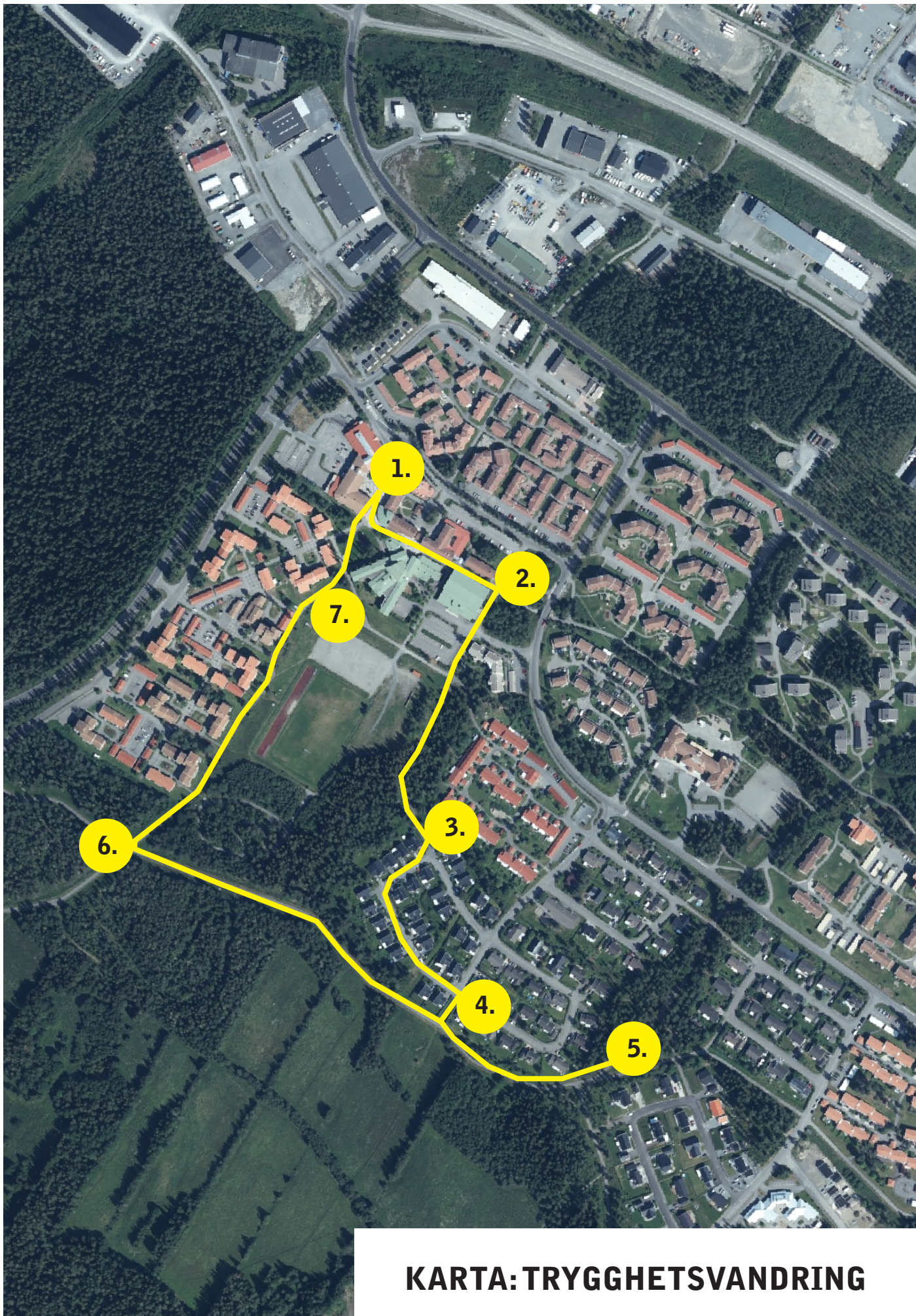
Övriga referenser

- Hur är läget i Göteborg, Lars Marcus och Meta Berghauer Pont
- Insatser i utsatta områden - En analys av 20 års områdesutveckling och lärdomar inför framtiden, Kim Roelofs och Tapio Salonen
- Medborgardialog i komplexa samhällsfrågor – Erfarenheter från utvecklingsarbete 2015-2018, Sveriges Kommuner och Regioner
- Samhällsarbete – Aktörer, arenor och perspektiv, Stefan Sjöberg och Päivi Turunen, 2018
- Statistikmyndigheten SCB, 2019
- Teorier om stadsform för att mäta städer, Lars Marcus och Meta Berghauer Pont

Torvalla

- Lekplatser med kommunalt ansvar
- Byggnader
 - Samfund
 - Skola
 - Verksamhet
 - Övriga byggnader

KARTA: TRYGGHETSVANDRING

Sammanställning lekplatser och sport- och spontanidrottsanläggningar

FJÄLLMON

Pulkabacke: Vid Sportfältet.

Fotbollsplan: Sportfältet - 6 x 11 personers fotbollsplan, 2 x 9 personers fotbollsplan, 2 x 7 personers fotbollsplan samt en 11 personers konstgräsplan.

Grusplan: Gunnarvallen vid Fjällängsskolan.

Isbana: Gunnarvallen vid Fjällängsskolan spolad vintertid.

Sporthall: Fjällängsskolan, liten Idrottshall 16 x 10 meter.

Multiarena: Östersundshems Funpark vid Fjällängsskolan. Möjligheter till fotboll, basket, klätterställning, klättervägg, liten skateramp, gungor, frisbeegolf och utegym.

Grillplats: Ovanför Falkfångarvägen i skogsbrynet, grillplats vid pulkabacken.

SKOGSMON

Lekplats: Kronjägarskogen, lekplats med gungor, liten rutschkana, sandlåda och sittbänkar.

Fotbollsplan: Råplan nedanför Torvallaskolan, 11 personers fotbollsplan.

Grusplan: Stubbplan vid Torvallaskolan.

Isbana: Stubbplan vid Torvallaskolan spolad vintertid.

Sporthall: Torvallaskolan, stor idrottshall 42 x 22 meter med läktare.

Cykling: BMX-bana i skogen nedanför Råplan.

ÄNGSMON

Pulkabacke: Vid Nekvägen, med belysning, grillplats och vindskydd.

Grusplan: Grusplan vid Ängsmoskolan samt en liten grusplan vid Vetevägen.

Isbana: Grusplanen vid Ängsmoskolan spolas vintertid.

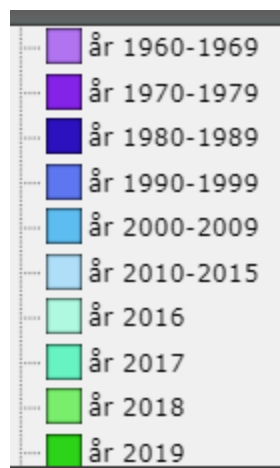
Sporthall/gymnastiksal: Ängsmogården, mellanstor idrottshall 24 x 18 meter.

Multiarena: Östersundshems multiarena vid Ängsmoskolan. Möjligheter till fotboll, basket och innebandy.

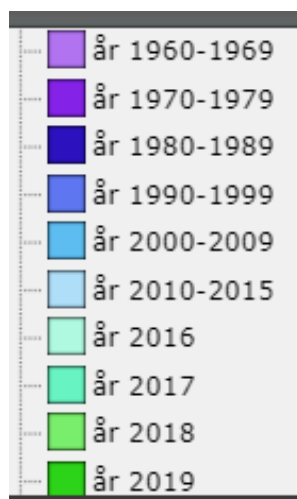
Skogsbana: Vid Fältvägen, aktivitetsbana i skogen.

Skidspår: Anslutningsspår 3 km från Odensala.

Bostadsbeståndet i Fjällmon

Bostadsbeståndet i Skogsmon

Bostadsbeståndet i Ängsmon

